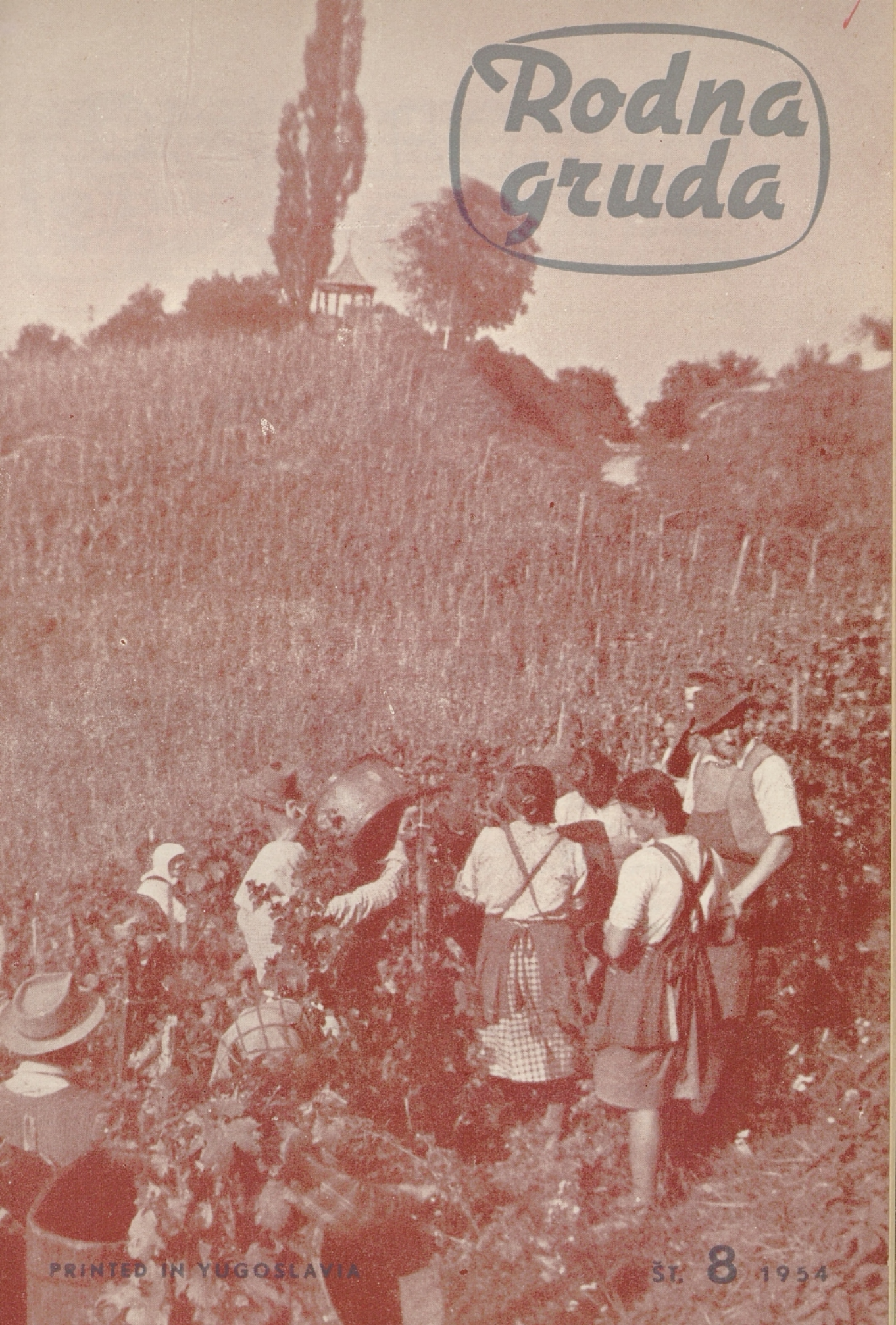

Rodna gruda

IZ VSEBINE: Tomo Brejc: Tržaški sporazum — Mojca: Franc Ksaver Meško - osemdesetletnik — Peter Dornik: Srečanje na Ostrožnem — Lepo in koristno darilo ameriških rojakov — Ina Slokan: Grozdje je dozorelo — Na gredah slovenske kulture — Po domači deželi — Domovina na tujih tleh — Milan: Zagorski pevci pri rojakih v severni Franciji — Anton Okolish: Slovenska naselbina v mestu Davis v West Virginiji — Pero izseljencev — Frank Česen: Cleveland - slovenska metropola v Ameriki — Kotiček za žene — Mladi rod — Nekaj vprašanj iz socialnega zavarovanja (nadaljevanje) — Josip Jurčič: Jurij Kozjak (nadaljevanje) — Fotografije so pripisovali: Vlastja, Ljubljana, »Foto Eksport-projekt«, Ljubljana, Foto Slovenija, Ljubljana, Foto Erjavec, Stična in Foto Hosyan, Ormož. — Naslovna slika: Trgatev v Slovenskih goricah - Foto Slovenija, Ljubljana — Barvna priloga: Maks Koželja: V dolini Trente.

PREDILNICA „LITIJA“ V LITJI

PRIPOROČA SVOJE KVALITETNE IZDELKE

DELOVNI KOLEKTIV

RUDNIKA RJAVEGA PREMOGA KOČEVJE

POŠILJA VSEM NAŠIM DRAGIM
IZSELJENCEM — RUDARJEM TOPLE
BORBENE POZDRAVE

Nudimo:

Visokokaloričen rjavi premog
za železnice, industrijo, doma-
činstvo, centralno ogrevanje

HOTEL

„Dubroonik“

ZAGREB

Gajeva 1

Nudi svoje usluge cijenjenim
posjetiocima

*

Izvrсна jela i pića

*

Novo preuređena restoracija
i bar

Izhaja desetkrat na leto. — Poštšina plačana v gotovini. — Naročnina: ZDA letno 2 dolarja, polletno 1 dolar. — Francija: letno 500 frankov, polletno 250 frankov. — Belgija: letno 70 frankov, polletno 35 frankov. — Holandija: letno 5 guld., polletno 2.50 guld. — Zah. Nemčija: letno 8.40 mark, polletno 4.20 mark. — Argentina: letno 2 dol., polletno 1 dol. — Jugoslavija: letno 500 din, polletno 250 din. — Uredništvo in uprava: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva cesta 5/I.

Tržaški sporazum

Po osmih mesecih trudapolnih pogajanj so se predstavniki ZDA, Velike Britanije, Jugoslavije in Italije zedinili in podpisali dne petega oktobra letos sporazum, ki urejuje tržaško vprašanje. S podpisom tega sporazuma je odstranjeno še eno žarišče, ki je ogrožalo svetovni mir in vedno znova razburjalo mednarodno javnost. Nastopilo je pomirjenje tudi v tem delu Evrope.

S tem sporazumom je nova Jugoslavija dosegla še eno veliko politično zmago med-

narodnega pomena, ki je v tem, da so velesile končno spoznale, da o usodi malih narodov ne morejo več same odločati kot nekoč. Jugoslavija je s tem sporazumom dosegla, za kar se je njeno vodstvo borilo ves čas, a to je sporazumno mirno ureditev tržaškega vprašanja ob upoštevanju interesov Jugoslavije na tržaškem ozemlju. Prvo veliko zmago te vrste je dosegla nova Jugoslavija z uničenjem zloglasne rapalske pogodbe iz leta 1920, ki sta jo podpisala tedanji predsednik kraljevske vlade Nikola Pašić in zunanji minister Ante Trumbić in katere narodi Jugoslavije nikdar niso priznali, ker je bilo s to pogodbo vse Slovensko Primorje, Istra in velik del jadranske obale priključen Italiji. Po zaslugi naše zmagovite narodnoosvobodilne borbe in vodstva nove Jugoslavije so bile po drugi svetovni vojni vse te pokrajine vrnjene in priključene Jugoslaviji na neizmerno veselje vseh njihovih prebivalcev.

Kot sporna točka je ostal le še Trst in njegovo ožje zaledje — cona A in B, od katerih je v smislu določb mirovne pogodbe prvo upravljala anglo-ameriška, drugo pa jugoslovanska vojna uprava.

Toda tak sistem upravljanja obeh con ni mogel ostati trajen, to je bilo jasno vsem. Velesile so ponovno poskušale urediti tržaško vprašanje, žal vedno brez sporazuma z Jugoslavijo in na njeno škodo. Znana tristranska izjava velesil iz leta 1948 je priznavala Italiji pravico do Trsta in vsega spornega ozemlja. Mi smo se uresničenju te izjave — čeprav je bil prav ob tem času

Primorsko dekle v narodni noši

Piranski zaliv

mednarodni položaj Jugoslavije najtežji — odločno uprli. Še bolj je razburil narode Jugoslavije lanskoletni sklep ZDA in Velike Britanije o umaknitvi njunih čet iz Trsta, kar je praktično pomenilo prepustitev Trsta in cone A Italiji brez upoštevanja interesov Jugoslavije na tem ozemlju.

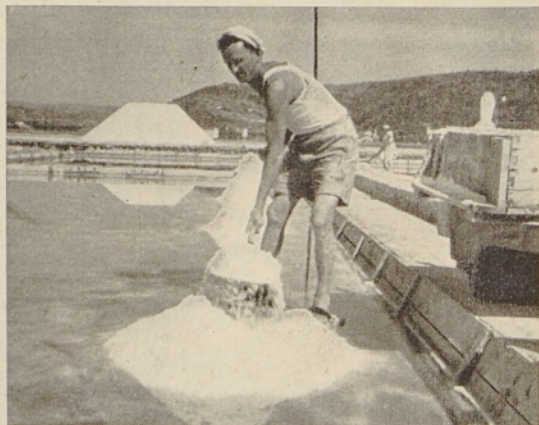
Narodi Jugoslavije so se diktatu velesil z dne osmega oktobra 1953 ogorčeno uprli. V tem boju jih je podprla vsa svetovna demokratična javnost, predvsem pa številni mali narodi, ki so v tem diktatu upravičeno videli zanikanje pravic malih narodov s strani velesil in ogrožanje njihove lastne neodvisnosti. Hkrati je predsednik naše zvezne republike maršal Tito ponovno naglasil pripravljenost Jugoslavije, da sodeluje v pripravah za sporazumno ureditev tržaškega vprašanja.

Tak sporazum je sedaj dosežen. Res je — da z njim ni zadoščeno vsem upravičenim zahtevam nove Jugoslavije. Kar nas boli je to, da del Slovencev še vedno ostane pod Italijo. Toda nova Jugoslavija je doprinesla to žrtev zato, da bi prispevala k utrditvi mednarodnega miru, kajti Trst ni bil samo jugoslovansko-italijanski, temveč

mednarodni problem. Svetovna javnost priznava veliko žrtev, ki so jo doprinesli narodi Jugoslavije za utrditev svetovnega miru s podpisom sporazuma z dne 5. oktobra. Mednarodni ugled nove Jugoslavije se je s tem še bolj povečal. Kar pa se tiče naših bratov in sestra, ki ostanejo pod Italijo, poudarjamo, da smo se borili zanje ves čas v toku pogajanj za sporazum, dosegli smo, da se je del cone A z okrog 3500 prebivalci priključil Jugoslaviji, za ostale pa smo priborili manjšinski statut, v smislu katerega bodo imeli vse pravice narodne manjšine. Slovencev, ki ostanejo pod Italijo, tudi v bodoče ne bomo pozabili in kolikor boljše bo Italija uresničevala manjšinski statut, toliko boljše se bodo razvijali prijateljski odnosi med Jugoslavijo in Italijo.

Nerešeno tržaško vprašanje je bilo kamen spodbite v naših odnosih z Italijo. Oviralo je gospodarsko sodelovanje obeh držav, ki je velike važnosti, kajti ne smemo pozabiti, da se gospodarstvo obeh dežel dopolnjuje. Motilo je naše odnose z ZDA in Veliko Britanijo, ki sta tudi sami imeli velik interes, da se tržaško vprašanje končno sporazumno uredi, ker sta spoznali, da je diktat z dne osmega oktobra lani škodoval njenemu ugledu v svetu. Ozračje na naših mejah se čisti na vse strani. Normalizacija naših odnosov s Sovjetsko zvezo ter drugimi državami sovjetskega bloka napreduje, zdaj je nastopilo pomirjenje tudi na jugoslovansko-italijanski meji. Toliko lažje bomo sedaj posvetili vse sile gospodarski krepitvi Jugoslavije ter dviganju življenjske ravni njenih prebivalcev.

Tomo Brejc

V strunjanskih solinah

FRANC KSAVER MESKO — OSEMDESETLETNIK

Letos v oktobru je v svojem tihem domu na Selah pri Slovenjem Gradcu praznoval osemdesetletnico pesnik, dramatik in mladinski pisatelj Franc Ksaver Meško. Rojen je bil v Ključarovcih pri Sv. Tomažu nad Ormožem kot kmetški sin. Šolal se je v Ptuj in Celju, po končani gimnaziji pa je bil tri leta v bogoslovju v Mariboru in Celovcu. Dolga leta je kot župnik služboval na Koroškem pri Sv. Mariji na Zilji. Nad vse je ljubil svojo slovensko zemljo in slovenski jezik in zato so ga Korošci kmalu vzljubili. Na vsakem koraku se je boril z zagrizenimi nemčurji in stal vedno ob strani vsem zatiranim in izkoriščanim. Pisal je povesti, romane, novele, črtice, pesmi in drame. Posebno tople so njegove mladinske povesti. Bralcem je budil narodno zavednost, poleg tega pa je iz njih dihala topla skrb za tiste, ki so se v borbi za kruhom izgubili po svetu.

V letu 1919, ko smo po Versajskem miru izgubili Koroško, je bil Meško kot zaveden Slovenec obsojen na smrt. Ljudstvo pa mu je pomagalo pri pobegu iz ječe in z veliko težavo se je prebil preko visokih gora v svojo domovino — Jugoslavijo. Naselil se je blizu koroške meje, na Selah pri Slovenjem Gradcu, kjer ose življenje žaluje za dragimi Korošci, ki jih je tako vzljubil in jim bil steber in luč v najtežjih časih.

Ko je leta 1941 Nemčija napadla Jugoslavijo, je bil narodno zavedni Meško eden prvih, ki so jih Nemci aretirali in odgnali v Srbijo. Tam je žaloval po svoji ožji domovini, pisal otožne pesmi, polne hrepenenja. Še danes piše spomine iz tistih težkih dni. V njih se spominja, kako so četniki množično klali nedolžne žrtve in le za las je manjkalo, da neko noč niso tudi njega ubili.

Vesel in srečen se je leta 1945 vrnil v osvobojeno domovino. Ponudili so mu razne

kraje, kjer bi naj služboval, toda on si je z vsem hrepenenjem zaželel nazaj pod koroške gore. In vrnil se je v svoje nekdanje tiho domovanje na Sele pod Uršljo goro.

V tem domu osemdesetletni starček, ki je po srcu še ves mlad, nenehno ustvarja in piše

od jutra do večera. Po štirikrat prepíše rokopis, preden je z njim zadovoljen. Vstaja ob štirih zjutraj in lega k počitku pozno ponoči, kakor mladenič rad obiskuje sosednje kraje in dostikrat prehodi tudi po 16 ur na dan. Svoja dela nenehno dopolnjuje. Letos bodo izšla njegova »Izbrana dela«, pripovedka »Volk — spokornik«. Prihodnje leto pa izide ponatis njegovih mladinskih povesti.

V vsem svojem požrtvovalnem delu in pri lepih uspehih, ki jih je dosegel, pa je ostal sam sila skromen in preprost. Vesel je, če lahko komurkoli stori kaj dobrega. Ob njegovem visokem jubileju mu iskreno želimo še mnogo uspehov!

Mojca

SREČANJE NA OSTROŽNEM

Odprl se je svet pred nami in zasvetilo je sonce in razgnalo jutranje megle, ki so nam zastirale pogled. Pred nami leži dolina, praznično oblečena v zastavah, zelenju, cvetju. Zelena Štajerska z značilnimi hmeljskimi nasadi, vinogradi, griči, planinami, potoki. Tam v dalji pod Šmiklavškim hribom se poigravajo srebrnkasti valovi Savinje, raz starega gradu visi trobojnica. In ulice sto in sto let starega celjskega mesta, vse praznične, so sedaj kakor izumrle.

Vse, vse se je zgrnilo sem na Ostrožno, v bližnjo okolico Celja. Kozjanci, tršati Pohorci, vedno veseli slovenjegoriški in brdski viničarji, trboveljski rudarji, ravenški in jeseniški martinariji, drvarji iz Savinjske doline, znanci iz vojnih let, kmetje in delavci, graditelji nove države so si ta dan segli v roke, segli v roke ob srečanju na Ostrožnem. Tri sto petdeset tisoč ljudi je prišlo sem na partizanski tabor, na vseh ljudski praznik.

Tam pred tribuno v dolini stoje slavljenici: borci I. štajerskega in kamniškega bataljona in I. grupe odredov, borci prvih dveh štajerskih brigad, Šlandrove in Zidanškove in XIV. proletarske divizije in VDV brigade. Tisočero silnih bojov imajo za seboj, stotine in stotine kilometrov prehojenih poti, tisoče zmag. Prebijali so se iz obročev, jurišali na bunkerje, stradali in prezebali in — osvobodili domovino, osvobodili so zeleno Štajersko.

In tam med njimi stoji prijatelj Stane. Spominim se ga še fantina v kratkih hlačah. Mračilo se je tistikrat, ko sem ga zadnjikrat videl pred mnogimi leti. Šel je sključen po ulici, klobuk na čelu, obrvi stisnjene in ustni sta mu podrhtavali. Tisti dan se je vse zarotilo proti njemu. Dopoldne je videl, kako vozijo na vozech knjige, slovenske knjige, ki jih je tako rad prebiral in jih sežigajo. In popoldne?

Obstal je pred rdečim letakom. Med ustrelejnimi talci je razbral ime brata Franceta. Šel je sključen domov in obstal pred vrati. Mati ga ni čakala kakor drugikrat. Za njo so se tisto popoldne zaprle vrata avtomobila. In potlej je Stane odšel. Mlad fante, visoko vzravnan, stisnjenih

Zvečer so se nekdanji borci zbrali ob tabornih ognjih in obujali spomine

»V nedeljo popoldne je vse vzvalobilo. Med nas je prišel Tito«

usten je odšel v noč in po dolгих letih bojov se je vrnil v rodni kraj zmagovalcev.

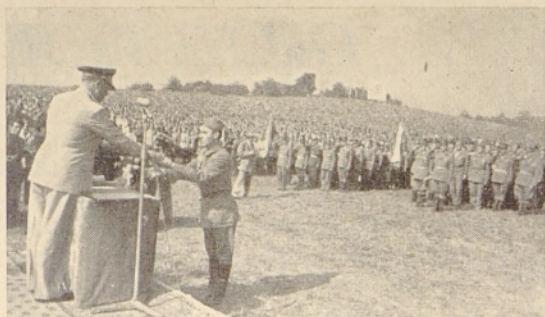
Megle so se razkadile in pred nami se je razgrnil svet v vsej svoji lepoti, prazničnosti. Spomin pa nam je vsem pohitel nazaj v tista leta groze, ko je hitlerjanski vodja gauleiter Überreither sejal smrt po Štajerski, preseljeval slovenske družine, zažigal knjige in trebil slovensko besedo.

»Štajerska je sestavni del nemškega Reicha,« je bilo njegovo geslo.

In da bi to geslo uresničil, so padale žrtve: 3600 ustrelenih talcev, 217 pobešenih, 103 zaklanih, 358 ubitih z mučenjem, 1156 umrlih v taborišču, 5111 interniranih v nemških uničevalnih taboriščih, 2860 interniranih v domovini, 10.575 zaprtih, 67.885 izseljenih in 21.579 odpeljanih na prisilno delo.

Vsak strel na talce, vsaka izselitev, internacija je rodila novo iskro upora. Štajerska je vzplamtela. Čez noč so se rodile partizanske čete: Pohorska, Trboveljska, Savinjska, Celjska. In potlej: I. Štajerski bataljon, Pohorski, Kozjanski, prve brigade. Partizani so rušili proge, mostove, daljnovođe, napadali, branili in osvobajali svojo zemljo, domačije, matere, očete, sinove. Prenekateri je v boju omahnili, premnogi so našli zadnje počivališče pod borovci, smrekami, v skalah. S svojo srčno krvjo so napojili rodno grudo, da bi setev v svobodi bolj bogato obrodila: junaki Pohorskega bataljona, ki so padli v boju do zadnjega moža, narodni junak Hohkraut, mladi šoštanski pesnik Karel Destovnik-Kajuh, ki je padel v boju blizu domačije, Franc Rozman-Stane, ki je ustanovil prvi Štajerski bataljon in omahnili v Beli krajini. Še in še. Junaki, ki so ljubili Štajersko, junaki, ki so se borili za njeno osvoboditev in ji darovali vse, kar so imeli. Svoboda je bila izbojevana z velikimi napori za ceno nepopisnih žrtev in samozatajevanja. In Štajerska je ostala slovenska.

Težko popiše človek s suho besedo tisto pri srčno svidenje v soboto popoldne in v nedeljo na Ostrožnem. Razpletali so se stoteri spomini. Ob kupici vina, ob tabornem ognju, pesmi in plesu,

Tri sto petdeset tisoč ljudi je prišlo na Ostrožno. Pred tribuno so se zbrali borci nekdanjih štajerskih brigad. Na sliki: predsednik Jugoslavije maršal Tito izroča odlikovanja komandantom brigad

razgovorih so se pletle dragocene vezi, ki so družile partizane in ljudstvo v času bojev. Pesem je odmevala daleč naokoli in družila vse v eno samo veliko družino, družino stotisočev.

V nedeljo dopoldne je vse vzvalovilo. Med nas je prišel Tito, naš dragi bojni tovariš. Prisluhnili smo njegovim besedam. Govoril je iz srca. Ničesar mi olepšaval, ničesar povzdigoval med oblake in ničesar skrival.

Potlej, ko se je poslavljal od nas, je po griču navzdol zahrumel živ plaz. Vsakdo od stotisočev je želel Titu stisniti roko, mu pomahati v pozdrav.

Sedaj je zelena Štajerska zopet sama v vsej svoji lepoti. Spomin na srečanje na Ostrožnem pa bo živel v naših srcih še leta in leta, zakaj to srečanje je še tesneje stkalo vezi, ki so nas družile v najtežjih časih.

Peter Dornik

Lepo in koristno darilo ameriških rojakov

Kako ameriški rojaki čutijo in živijo s svojo rojstno domovino, so že neštokrat dokazali. Lep dokaz njihove zvestobe in toplega razumevanja je tudi nov ambulantni avtomobil, ki so ga podarili Šentruperčanom.

Nov ambulantni avtomobil je za Šentrupert in vso Mirensko dolino izrednega pomena, saj je novomeška bolnišnica zelo oddaljena in so ga nujno potrebovali, prav tako je bil pa nujno potreben avtomobil tudi šentruperškemu gasilcem. Novi 8 sedežni Chervrolet je nalašč tako urejen, da bo lahko služil v oba namena, saj se sedeži lahko hitro in enostavno odstranijo.

Akcijo je organiziral rojak Leo Štrukel, doma z Brega pri Šentrupertu, ki že dolgo vrsto let živi v New Yorku. Po osvoboditvi je že večkrat obiskal svoj rojstni kraj in ko so mu domačini poštožili svoje težave, je bil takoj pripravljen, da jim pomaga. Organiziral je zbiralno akcijo po izseljenskem časopisu, obiskoval je prijatelje in znance in trkal na njihova domorodna srca. Iz vrste uglednih naprednih slovenskih izseljencev je organiziral poseben odbor, ki se je zavzel za stvar. Med darovalci so največje zneske prispevali rojaki, ki so doma iz Šentrupertu in okolice, kakor n. pr. Miha Kusel iz Chicaga, ki je daroval 200 dolarjev, John Breznikar, ki je prispeval 125 dolarjev. Med zvestimi zbiralci in darovalci je bila dalje rojakinja Mary Suštaršičeva, po domače Franckova z Brega in Anton Tomšič, v Ameriki imenovan Big Tony, doma iz Višnje gore, ki je kot dober prijatelj rojaka Brezigarja mnogo pripomogel k akciji. Med drugimi domačimi sta prispevala tudi rojaka Albin Videtič in Rugelj Žagarjev.

V nedeljo, 3. oktobra, ko je domače gasilsko društvo praznovalo svojo 55-letnico, je bila v Šentrupertu slovesna izročitev darila ameriških rojakov. Od blizu in daleč so se zbrali domačini od 2. popoldne na trgu, kamor je strumno prikoralo domača gasilska četa s svojim praporom. Na tribuni so bili navzoči zastopniki oblasti, gasilskih organizacij, Slovenske izseljenske matice in drugi. Med njimi je bilo žal le nekaj ameriških rojakov, ki so letos večinoma že odpotovali.

Zelo svečan je bil trenutek, ko je rojak Štrukel pripeljal pred tribuno lepo okrašen avtomobil

in nato s toplim nagovorom izročil ključke predsedniku domačega gasilskega društva.

»Srečen sem,« je dejal rojak Štrukel, »da vam ravno jaz v imenu ameriških Slovencev izročam toliko zaželeni in potrebni avtomobil. Naj vam bo v pomoč pri bolezni in nesreči. Obenem vam izročam tople pozdrave vseh slovenskih rojakov, zlasti še onih, ki so sodelovali v tej akciji.«

Ko je omenil razne težave, ki jih je imel pri zbiranju sredstev ter se s hvaležnostjo spomnil nekaterih posameznih zbiralcev in darovalcev, zlasti domačinov iz Šentrupertu, je naglasil:

»S tega mesta se v imenu Šentruperčanov in vse Mirenske doline zahvaljujem ameriškim Slovincem, ki so v duhu danes soudeleženi pri tem vselem prazniku v stari domovini. Zahvaljujem se tudi Izvršnemu svetu Ljudske skupščine Ljudske republike Slovenije, ki je z razumevanjem ukrenil vse, da smo avtomobil prejeli brez carinskih taks. Prav tako pa tudi lepa hvala Slovenski izseljenski matici za vso pomoč in sodelovanje. Ko pridem mazaj v svojo novo domovino, bom tolmač vaše hvaležnosti, ki ste jo danes meni izkazali. Rojakom bom opisal to današnjo slavnost, ki jih bo ganila prav tako, kakor je danes ganila mene.«

S.

Zelo svečan je bil trenutek, ko je rojak Štrukel pripeljal pred tribuno lepo okrašen avtomobil — darilo ameriških rojakov Šentrupertu

Grozdje je dozorelo in Lujzika si je že pred tednom v Lotmerku kupila rdeč robec z belimi pikami, da si ga bo zavezala na glavo, ko pojde na bratev. Zdaj si ga je že tretjič zavezovala pred majhnim zrcalcem, naslonjenim na lonček bohotno cvetoče fuk-sije na okenski polici. Kar ni in ni bila zadovoljna sama s seboj. Z nervozno kretnjo si je segla v šop las nad čelom, nato pa se je glasno zasmejala sama sebi: »Norica si, zares si norica, Lujzika!«

Tedaj so na podstenju zapeli koraki. Zunanaj je klicala Barica: »He, Lujzika, greeeš? Pozni sva.«

»Grem,« ji je vrgla odgovor, kar mimogrede v veži pograbila košaro in stopila na prag ter se v trenutku znašla vsa v soncu, da jo je ščemelo v oči.

»Glej, glej,« se je zasmejala Barica, »nov robec si si zavezala.«

Lujzika si je dvignila dlan nad oči in strokovnjaško premerila Barico: »Ho, tvoj je pa hudo star, kaj Barica?«

»Star, star, tretjič sem si ga že zavezala.«

Z goric na nasprotnem bregu se je utrgal vrisk.

»Že berejo, pohiti,« je priganjala Barica in se spustila po rosni travi proti grabi. Lujzika ji je sledila.

GROZDJE JE

Vsi so bili že v goricah, ko sta prispeli. Draševi, Barini, Ozmečevi, Brumnovi, Majeričevi. Z glasnim smehom so ju pozdravili.

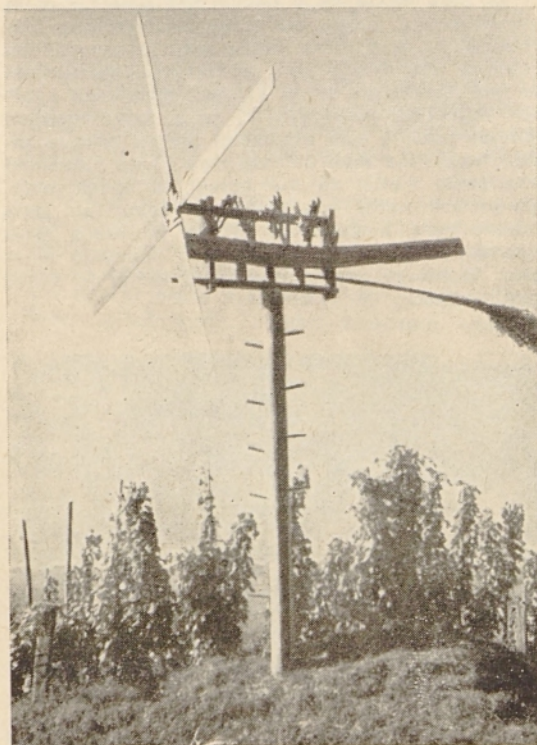
»Ho, deklini, kaj sta bolhe obirali tako dolgo,« ju je zbodel stari Draž, ki se je pravkar s prazno puto vrnil iz kleti. Zvito je pomežiknil, potegnil izza predpasnika čutaro z žganico in nagnil.

»Oče Draž, kaj ste na papriki spali, da ste že zarana tako žedni?« je vrnila Lujzika.

»Kaj ti mar, kje sem spal, punca presneta,« se je navidez hudoval ded in si s široko dlanjo brisal košate brke.

Lujzika je stopila v svojo red in začela trgati. Vsak grozd je za trenutek podržala v toplih dlaneh, preden ga je utrgala. Bilo ji je, kakor da se sladki sok iz zlato nabreklih jagod pretaka v njene žile in ji toplo polje prav do srca. Varno jih je polagala v košek, drugega poleg drugega. Skrbno je obrala vsako trto, niti najmanjšega grozdka ni spregledala. Za trenutek se je zavnala in se s pogledom ujela z mlado Ozmečevko, ki je trgala v redi poleg njene. Druga drugi sta se nasmehnili. Mlada mati je tehtala v roki velik grozd, nato ga je vrgla v krilce svoji triletni deklinici, ki je sedela v grabici in se cmerila. »Na, grozdeka, Tunika.«

Lujzika se je spomnila, kako je pred leti sama sedela v tej grabici. Kako je iztezala roke proti grozdom, pa jo je mati vsa prestrašena, da je ne vidi bogati Pintarič, ki je bil lastnik goric, odganjala in strašila: »Pusti, pusti, Lujzika, te bodo kače, velike, grde, črne strupene kače...« Joj, kako se je potem dolga leta bala teh velikih, črnih, strupenih kač, ki jih sicer nikoli ni videla, ki si jih je pa tako živo naslikala v domišljiji, da je o njih dostikrat sanjala in vsa prestrašena v spanju kričala. In ko je hodila v šolo mimo goric, je vselej hitela, kolikor je mogla. Visoko je dvigala bose nožice in tekla, tekla, da je preprano krilce visoko plahutalo. Zdaj pa ni več kač in mala Tunika, ki zdaj tam v grabici tako zadovoljno zoblje grozd, ne bo nikoli zaradi njih bežala in kričala v spanju. Te gorice, v katerih so kopali, okapali, sadili kolje, cepili in vezali trte njihovi dedi in babice, očetje in matere, kjer je vsak košček zemlje z njihovim znojem prepojen, je zdaj njihov. njihov...

V goricah so veselo zapeli klopotci

DOZORELO

»Dober dan voščim vsem skupaj. Kaj berete ali zobljete?« je krepak pozdrav za-zvenel z vrha grabice. Vsi so se ozrli in mlada Ozmečka se je glasno začudila:

»O, Hanzek, kakšen veter je pa tebe prinesel?«

Lujzika je spoznala glas, še preden se je ozrla. Saj bi ga spoznala med tisoči. Rahlo ji je zadrhtela roka, ko je vrgla grozd v košek. Potem pa se je počasi zravnila in njuna pogleda sta se srečala.

Stal je vrh grabice krepak in zagorel ter se smejal. Postavnejši je, bolj možat — je v trenutku ugotovil njen pogled, še preden je utegnil spregovoriti in se narejeno začuditi:

»Glej, glej, ti tudi tukaj, Lujzika?«

Sam veš, da sem tukaj in zato si najprej prišel, — je govoril njen pogled, ko mu je zardela in nasmejana segla v roko.

»Takšen ded si postal, da te skoraj ne bi spoznala več.«

»Ded, ded,« se je muzal, »kaj pa naj bi bil? Deklina kakor ti, aa?« in jo je uščenil v laket, da je zavrisnila.

V tem se je vrnil Draž s prazno puto. Hanzek se je zasukal in mu jo ročno snel z ramen, še preden se je ta prav zavedel, da so se ženske zahihitale.

»Oča, zdaj bom pa malo pomagal, saj ne boste hudi, kaj? Če bi samo postaval, bi me deklina še nateple, ko me tako hudo gledajo. No prva boš ti, ki se te najbolj bojim,« se je sklonil, vzel Lujzikin polni košek in ga spraznil v puto.

»Kar daj, kar daj, saj sem te naročil,« se je zadovoljno hahljal Draž in si natlačil pipo. Hanza pa ga ni več poslušal. S krepkim korakom je stopal od redi do redi in se šalil z brači, ki so mu sipali polne posode v puto.

Lujzika si je z dlanjo samogibno otrla znojno čelo in gledala, kako se njegova bela robača vedno bolj izgublja med trtami. Njen pogled se je srečal z Baričinim, ki ji je nagajivo mežikala, češ, zdaj vem, zakaj si si zavezala novi robec. Jezno ji je zapretila s prstom in se sklonila k trti.

Zdaj njene kretnje niso bile več tako umirjene in premišljene kakor prej. Trgala je grozdje, pa so se jagode trosile po tleh. Pred

očmu ji je neprestano migotala njegova robača, v ušesih ji je zvenel njegov smeh.

Hanzek ... Ali ga je res pričakovala? Da, vsak dan, vsako uro in vendar ni vedela, da pride prav sedaj ...

Daleč, daleč je segla njena misel. O kako davno je že bilo, ko sta skupaj gradila mlinčke ob potoku in pekla koruzo. Ona je pasla Šeko, on pa Sivo in Brezo. »Hohoj, bledika!« jo je včasih dražil in ona je bila od sile huda nanj. Toda kadar je namesto njega prignal na pašo stari Barič je bilo hudo dolgočasno. Včasih ji je pripovedoval v velikem mestu, kjer je dosti šol. O, tam se lahko veliko naučiš. Če bi bili njegov oče tako bogati kakor Pintarič, bi šel lahko v šole. To bi bilo lepo.

Odrasla sta domači šoli in Hanzek se je šel učiti za sodarja. Ta posel ga ni posebno veselil, toda nekaj se je pač moral izučiti. Rad je bral in pisal je tudi verze. Nekoč ji je stisnil v roke listič, na katerem je bilo napisano:

»Lepa si, kakor jablanov cvet,
da gledal bi te spet in spet.«

Kolikokrat je skrivaj brala ta drobni listič in kako skrbno ga je hranila. Po tem pa je izbruhnila vojna. Hanzek je šel. Dobro je vedela kam in tudi sama bi šla, toda mati so bili težko bolni. Kakor otroka jih je morala nositi na svojih mladih, močnih rokah, ne ona ni mogla nikamor.

Lujzika in Hanzek na bratovi

Jeruzalem — rojstni kraj žlahtnega »Jeruzalemčana«

Seveda pa je »delala« kakor vsi pošteni ljudje v vasi. Na skednju je več tednov negovala ranjenca. V kitah vpletena je prinašala materam pisma od partizanov. V košarah pod jabolki in krompirjem je prenašala sporočila o zmagah, o svobodi, ki se je bližala. O, Špabe je tisočkrat pretentala. Toda kako majhno in neznatno je bilo vse to v primeru s tistim, kar je takrat doživljal on kot partizan.

V svobodi pa sta se spet srečala. Toliko, toliko sta si imela povedati v tistih svetlih čudovitih dneh, ko so padali krivični mejniki in so si bajtarji delili zemljo, to težko ilovnato zemljo, ki so jo tisoč in tisočkrat prekleli, tisoč in tisočkrat prekopali, tisoč in tisočkrat prepajali z znojem, in ji je zdaj končno postala njihova.

Kakšen ogenj je gorel v njegovih očeh v tistih dneh. »Lujzika, velik čas smo doživeli,« ji je govoril.

Nič ni bila potem presenečena, ko je spet šel. Zdaj ga je pot vodila v veliko mesto, v šole, da uresniči svoje otroške sanje. Ko se bom nekaj naučil, se povrnem, ji je obljubil in verjela mu je in čakala.

Štiri leta je ostal tam v velikem mestu in ni ob počitnicah se ni vračal. Tudi doma je bilo medtem marsikaj novega. Predvsem grde, strupene kače so viničarji za vselej pregnali iz goric. Trdo, odločno so se postavili za svoje pravice. Takrat je Hanzek pisal Lujziki: Zdaj šele bodo lahko veselo zapeli klopotci po naših goricah...

»Lujzika, hooj, Lujzika, kaj se ti dremlje?«

Stresla se je, kakor da se je zbudila in se ozrla. Ob koncu redi je stala podbočena Barica in se jezila: »Kličem te in kličem, ti

pa nič. Trgaš in trgaš, pa niti tega ne vidiš, da imaš košaro polno. Pusti in pojdi, vsi so že pri južini.«

»Oh, kaj, dobro te slišim, le končati hočem svojo red...« se je zlagala in trgala dalje. Ko je obrala zadnjo trto, se je počasi zravnala, odnesla zorhan košek v grabico in ga zornila v pučo. Nato je odšla na tratino k bračnem. Tam so sedeli v veliki gruč. Jedli so kvasenice in pili jabolčnik in vino. Bili so v živem pomenku, ko se jim je od zadaj bližala. Slišala je, kako je Hanzek razlagal:

»Tu sem bo treba nasaditi mlado trto in samo žlahtnino seveda. In namesto kolja bomo napeljali žico, kakor imajo to v vseh naprednih deželah...«

»Tako sem videl na Francoskem, kamor sem hodil na delo,« je povedal Draž.

»Potem bo pa pri nas na Francoskem,« se je zasmejala Ozmečka.

»O, še lepše kakor na Francoskem, ker bo pri nas — doma, —« jo je dopolnil Hanzek. Obrnil se je in njegov pogled se je ujel z Lujzikinim, ki je sedela nedaleč stran in se z zobmi pravkar zagrizla v krhko kvasenico. Sklonil se je bliže in poltiho dejal »No, kaj nisem držal besede?«

Prikimala je in ga toplo pogledala.

»In ti?« je še dodal in jo vprašujoče gledal. Nič ni rekla, le zardela je. Iztegnil je roko in jo položil na njeno, ki je počivala v travi. Ni je odmaknila. Njeni prsti so se toplo, ljubkajoče oklenili njegove dlani.

V jablani nad njimi je zašumel veter in klopotec v goricah je oživel in veselo zapel: klip, klumpa, klumpa. Kakor da mu odgovarjajo, so zapeli še drugi po vinskih bregeh vseh zlatih od jesenskega sonca. Ina Slokan

Zdaj si štajerski viničar lahko privošči kapljico, ki jo je pridelal v svojih goricah

NA GREDAH SLOVENSKE KULTURE IN PROSVETE

PIANIST ANTON SOLER JE OSVOJIL LJUBLJANO

V ponedeljek 11. oktobra je priredil v ljubljanski filharmoniji svoj prvi solistični koncert mladi pianist Anton Soler z Buenos Airesa, slovenski primorski izseljenec. S tem svojim prvim celovečernim nastopom je navdušil in popolnoma osvojil ljubljansko koncertno publiko, ki je zelo zahtevna in je ni lahko zadovoljiti.

V prvem delu svojega koncerta je mladi umetnik igral dvoje večjih del Bacha in Bramsa (Tokato in fuga v d-molu in Rapsodijo v h-molu) in Beethovnovno sonato v C-duru. V drugem delu pa nam je predstavil dela argentinskih avtorjev, ki smo jim sledili še z večjim zanimanjem, ker so nam bila doslej neznana. Zaigral je virtuozi Allegro rustico skladatelja J. Aguirreja Triste št. 3 in efektno skladbo R. G. Morilla. Zaključil pa je večer z deli Prokofjeva, Debussyja, Liszta in Chopina.

Vse točke sporeda je podal mladi umetnik z mojstrsko dovršenostjo in poglobljenostjo, glasbo je naravnost vlival v srca poslušalcev, ki so sledili izvajanjem z zadržanim dihom ter so ob koncu vsake točke nagradili umetnika z dolgotrajnim, večkrat ponavljajočim ploskanjem. Ob koncu poslušalci niso hoteli zapustiti dvorane, ter se je moral umetnik vrniti in še dodati komad. Za lep umetniški večer so hvaležni poslušalci nagradili mladega umetnika s cvetjem, mnogi slovenski glasbeniki in glasbeni kritiki pa so mu osebno čestitali.

Že naslednji dan je dnevnik »Ljudska pravica« objavil prvo kritiko, v kateri glasbeni kritik Rafael Ajlec takole ocenjuje umetnika in njegov prvi celovečerni nastop pred ljubljansko publiko:

»Glavna značilnost Solerjeve igre teži za sedaj na področju tehničnega znanja: ima fiziološko dovršen udarec, ki mu omogoča predvsem nenavadno precizen, čist ter intenziven ton. Iz te osnove se mu odpirata z enako lahkoto poti v obe glavni obliki klavirske igre s tehnične plati: to sta najprej izredno dognana in zvočno dražestna vezana igra (legato), ki mu omogoča med drugim zlasti prepričljivo prinašati to, kar predpisujejo kompozitisti z oznako »dolce«. To se je najbolj izražalo v Lisztovi »Španski rapsodiji«, drugič zelo ostra in lahkotna tokatna, repeticijska tehnika. — To pa ni vse. Določno je pokazal tudi močne globlje muzikalne kvalitete, ognjevitost, čut za muzikalno frazo, le da se vsega tega še ne poslužuje v enaki muzikalni meri. Zlasti v drugem delu je bilo polno mest, ko je resnično navdušil in ogrel, najbolj pač v zaključni Chopinovi Polonezi As-dur. Pa še ena poteza, ki ga muzikalno izrazito karakterizira in to ugodno: to je pianist, v katerem ni niti trohice patosa.«

DESET LET JUGOSLOVANSKE KINEMATOGRAFIJE

Decembra bo vsa Jugoslavija praznovala desetletnico jugoslovanske kinematografije. Ob tem jubileju bodo organizirali »Teden domačega filma« ter odprli v Beogradu razstavo o zgodovinskem razvoju domače kinematografije.

TUJI UMETNIKI V JUGOSLAVIJI

Jugoslavijo je obiskal znani japonski slikar Saburo Kurata. Je prvi japonski upodabljač umetnik, ki je doslej obiskal Jugoslavijo. Ostal bo več tednov ter si bo ogledal jugoslovanske umetniške akademije in se seznanil z domačimi umetniki. V kratkem bo prispel tudi ugledni brazilski kipar Bruno Giorgi na povabilo Jugoslovanske komisije za kulturne stike s tujino. Jugoslovanska komisija za kulturne stike s tujino je povabila tudi primorskega rojaka iz Argentine pianista Antona Solerja-Biljenskega, o katerem smo obširneje pisali v zadnji številki Rodne grude. Soler je doslej nastopil na festivalu v Dubrovniku, v Novi Gorici in v Ljubljani na kulturni prireditvi med Izseljenskim tednom. V oktobru pa je nastopil v Ljubljani na solističnem koncertu na dveh simfoničnih koncertih, nato bo gostoval v Mariboru, Celju, Zagrebu in Beogradu. Med tujimi umetniki, ki bodo letos gostovali v Jugoslaviji, so tudi Monique de la Bruchollierie in Piere Fournier, čilski umetnik Claudio Arau, pianist Aleksander Uninski, italijanski dirigent Carlo Zechi, nemški violinist Gerhart Taschner, brazilski dirigent Eleazar de Carvalho in japonska plesalka Mijaje Fuzitage. Napovedani so še obiski dramskih igralcev iz Aten, velikega baletnega ansambla iz Pariza in slovitega švedskega tenorja Giuzi Björlinga.

LJUBLJANSKI PIONIRJI SO DOBILI SVOJ KLUB

V septembru je bila v Ljubljani na Kongresnem trgu v prostorih nekdanje Šentjakobske knjižnice (ki je bila največja in najbolj obiskana ljubljanska ljudska knjižnica in se je že pred časom preselila v druge prostore), odprta pionirska čitalnica. V isti hiši v pritličju pa že precej časa deluje pionirska knjižnica, ki ima že nad 1900 članov v starosti od 5 do 14 let. Knjižnica in čitalnica sta najmoderneje urejeni. Knjižnica ima nad 10.000 knjig, v čitalnici pa so mladim bralcem na razpolago knjige in mladinski časopisi iz vseh republik Jugoslavije, kakor tudi mladinska dela v drugih jezikih. V določenih dnevih bodo v čitalnici, ki je res pravi pionirski klub, predvajali tudi poučne filme, dalje bodo tja prihajali na pomenke z mladino slovenski pisatelji in pesniki in tudi razni znanstveniki in javni delavci. Vodstvo ima še kup načrtov. Med drugim nameravajo urediti v podstrešju, ki dobiva svetlobo skozi strop, prostoren atelje za mlade kiparje in risarje. Stroške za ureditev knjižnice in čitalnice je kril Svet za kulturo in prosveto pri ljubljanskem mestnem odboru.

JUGOSLOVANSKE SLIKARKE BODO RAZSTAVLJALE V BOLZANU

Na letošnji mednarodni razstavi del slikark v Bolzanu v Italiji bo sodelovalo tudi šest slikarskih umetnic iz Jugoslavije. Med povabljenimi slikarkami so tri iz Beograda, dve iz Zagreba in ena iz Slovenije.

Spustili smo sidro v slovensko morje. — 5. oktobra se je končal eden izmed dolgotrajnih procesov v burni zgodovinski borbi za slovensko in hrvatsko obalo na skrajnem severnem zahodu Istre. Tega dne so predstavniki Jugoslavije, Italije, ZDA in Velike Britanije v Londonu podpisali sporazum o Trstu

Spet nas je obiskala zlata jesen. Takole je v jesenskih dneh v prijazni vasi Stari fužini ob Bohinjskem jezeru

Mlin ob Krki na Dolenjskem

Po domači deželi

Zadnja skupina rojakov, ki so letos obiskali rojstno domovino je odpotovala v ZDA 19. oktobra. Po evidenci Slovenske izseljenske matice je letos obiskalo rojstno domovino 750 rojakov iz Francije, 430 iz ZDA, manjše skupine in posamezniki iz Argentine, Kanade, Egipta in drugod. Težko je bilo slovo in obljubili so nam, da se kmalu spet vidimo.

3. oktobra so v Kočevju praznovali svoj občinski praznik. Med narodnoosvobodilno vojno je imelo Kočevje pomembno vlogo. Jeseni leta 1943 je bila Kočevska osvobojena in 3. oktobra je v Kočevju zasedal prvi slovenski parlament.

Trbovlje so letos postale eno samo veliko gradbišče. Gradijo lep moderen delavski dom, stanovanjske bloke ter mnogo ličnih eno- in večdružinskih hišic.

Sole bodo obnovili v cerkljanski občini na Primorskem v Cerknem, Šebreljah, Zakojci, Bukovem in Otaležu. V Otaležu so pred kratkim začeli graditi tudi nov vodovod. Vodovod urejajo tudi v Čeplezu.

Moderni dijaški dom v Črnomlju bo letos popolnoma dograjen, dograjene bodo tudi nove stavbe za povečano železolivarno, ki bo dobila tudi moderne stroje.

V Vinici gradijo novo poslopje za nižjo gimnazijo in osnovno šolo s telovadnico. Poleg teh stavb raste v Vinici iz tal tudi moderen stanovanjski blok. Stanovanjski blok in nižja gimnazija bosta še pred zimo pod streho.

Vodovod urejajo v občini Podgrad.

Metličani so začeli kopati temelje za novo tovarno pletenin. Dovršili in uredili so dalje pred vojno zgrajeni mladinski dom, obnavljajo vodovod, zgodovinski grad pa izpreminjajo v muzej, ki bo ponos Bele krajine.

Lepo napreduje kmetijska zadruga v Dolenjskih Toplicah. V prvem polletju je imela za 52 milijonov din prometa. Zadrugniki imajo že precej lepe plemenske živine in bodo v kratkem priredili razstavo, kjer bodo živinorejci za najlepšo živino nagrajeni.

Zastonj so popravili hišico v Bevčah pri Velenju partizanski vdovi in materi treh otrok člani Zveze borcev iz Velenja.

Nov vodovod je dobila tudi partizanska vasica Gojačevo v občini Črniče.

Elektrika je zagorela v Novakih, zavedni partizanski vasici, kjer se v neposredni bližini nahaja znana partizanska bolnica »Franja«.

Novo kmetijsko šolo so začeli graditi v Kobaridu.

Kravji bal so priredili v Bohinju v začetku oktobra. Z njim so bohinjski planšarji in sirarji prvič po vojni po starem praznovali vrnitev s planin. V Ukancu je bila prirejena razstava mlečnih izdelkov, najlepši tropi živine pa so prejeli lepe nagrade.

Na Pohorju bodo zgradili elektrarno, ki bo v zimskem času omogočila neomejeno porabo elektrike domači industriji in privatnikom v tem okolišu.

Začeli so z regulacijo Savinje, ki ji bodo poglobili strugo, obenem pa bodo regulirali tudi Voglajno in druge pritoke. S tem bodo obvarovali Celje pred poplavami.

Za 50 milijard dinarjev je bilo sklenjenih kupčij na letošnjem jesenskem mednarodnem velesejmu v Zagrebu. Med inozemskimi razstavljalci jih je bilo največ iz Anglije in Avstrije. Precej pa jih je bilo tudi iz Italije, Francije in Belgije.

Kristalni penicilin domače proizvodnje je začela izdelovati tovarna »Galenika« v Zemunu. Strokovnjaki pravijo, da je po kvaliteti enak izdelkom iz ZDA, Anglije, Nemčije in drugih držav.

V Jugoslaviji bo svetovni kongres gluhih prihodnje leto od 23. do 28. avgusta v Zagrebu. Udeležili se ga bodo delegati in gostje iz vsega sveta.

Dogovor o socialnem zavarovanju je bil nedavno sklenjen med Jugoslavijo in Luksenburgom. S tem dogovorom veljajo za naše državljane, ki so zaposleni v Luksenburgu in za luksenburške delavce in nameščence, ki so zaposleni v Jugoslaviji, enake pravice, kakor jih imajo domači delavci v obeh državah glede zdravstvene zaščite, invalidnin in pokojnin.

Kaj nista zala? Fantič in deklíč iz zelene Štajerske v narodni noši

Ptuj, po velikosti šesto mesto Slovenije, ki leži v osrčju Dravskega polja, Halož in južnih Slovenskih goríc ob zeleni Dravi, je že od davnih dni mostišče za promet iz nižin Srednjega Podonavja na severni Jadran in v Italijo

Prijazna štajerska vasica Miklaož pri Ormožu

Domovina

V 6. številu »Rodne grude«, kjer smo poročali o prispevkih rojakov za poplavljenca v Celju, je pomotoma izostalo, da so tudi člani društva »Save« iz Merlebacha po rojaku Grčarju v ta namen izročili Slovenski izseljenski matici 18.100 frankov. Prosimo rojake, da nam pomoto oprostite in se jim v imenu prizadetih, ki jim je bilo darilo izročeno, najlepše zahvaljujemo!

Uredništvo

Francija

12. SEPTEMBER NAM BO OSTAL
V TRAJNEM SPOMINU

Kulturno društvo Udruženje Jugoslovancev v Severni Franciji ter sploh vsi jugoslovanski izseljenci v severni Franciji smo bili izredno počaščeni in razveseljeni z obiskom delavskega kulturno-prosvetnega pevskega društva »Svoboda II« iz Toplice ob Savi.

V trajnem spominu nam bo ostal 12. september, ki smo ga preživeli tukaj z našimi rojaki iz naše nepozabne rojstne domovine, ki so nam prinesli našo lepo slovensko pesem. Pevskega nastopa, ki se je razvil v pravo narodno manifestacijo, se je udeležilo nad 500 naših izseljencev iz severne Francije. Navzoči so bili tudi zastopniki jugoslovanskega poslaništva v Parizu. Dvorana je bila premajhna in so se mnogi morali vrniti.

Po koncertu se je razvil prijeten družabni večer pri rojaku Mlinarju v Fougieres les Lens, Pas de Calais. Skupaj smo ostali do dveh zjutraj v prijetnih pomenkih. Nikdar ne bomo pozabili naših bratov in sester iz naše stare nepozabne domovine, ki so se spomnili na nas, ki smo morali pred 30. in več leti zapustiti svoj dragi rojstni kraj ter oditi v neznano tujino za kruhom. Daleč preko mej svoje domovine so nam prinesli lepo domačo pesem in za to žrtvovali svoj letni dopust. Tisočkrat hvala vam!

Kakor je bilo svidenje veselo, tako je bilo bridko slovo, ko so se naši ljubi domači pevci po petih dneh poslavljalji od nas na postaji v Lensu. Malokatero oko je ostalo suho, ko smo si zadnjič pomahali v pozdrav.

Hvala vam, dragi rojaki Zagorjani, in na svidenje!

Jurij Artič, Lievin

Odbor društva Edinosti v Holandiji

LEPO JE BILO V NEPOZABNI DOMOVINI

Jaz sem rojstno domovino obiskala že lani in letos se nisem mogla načuditi napredku v Trbovljah, ki so moj rojstni kraj in kjer sem lani in letos preživela nekaj lepih tednov. Veliko ceste od postaje Vode-Trbovlje, ki so jo lani šele začeli delati, letos že tlakujejo in bodo kmalu dovršena vsa dela. Tudi velika tovarna, ki je lani komaj začela rasti iz zemlje, bo skoraj dograjena. Da, Trbovlje, ki sem jih morala pred 30. leti zaradi težkih gmotnih razmer zapustiti ter se s težkim srcem s svojo družino podati v neznane daljine kraje, so dobile danes čisto drugo lice. Lepa moderna delavska stanovanja so prekrila sliko starih Trbovelj, kjer smo včasih živeli in trpeli mi sužnji tujega kapitala. Še se spominjam skupne kuhinje, s štirimi štedilniki, vsak v enem kotu. Ta kuhinja je bila edini izhod iz zgornjih štirih sob. Kako smo živeli v takšnem stanovanju, kjer nisi mogel nikoli pospraviti in nisi nikoli imel počitka, si vsak lahko sam misli. Danes vsega tega ni več.

Pododbor Izseljenske matice v Trbovljah me je povabil na družabni večer, ki je bil v Izseljenskem tednu prirejen na čast nam izseljencem v domu Svobode št. 2. Bil je prekrasen in zanimiv večer. Lep govor tov. Kuvkovec mi bo ostal v trajnem spominu.

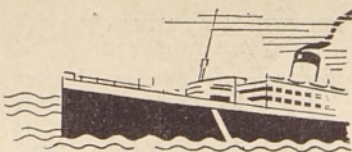
Najlepše se zahvaljujem Slovenski izseljenski matici za lep sprejem ter vsem, ki so mi pripomogli do lepega dopusta v nepozabni domovini. Moja najlepša zahvala velja tudi jugoslovanskemu poslaništvu v Parizu, ki mi je omogočilo, da sem še enkrat hodila po krajih ter stopinjah svojega padlega sina in obiskala morda zadnjikrat tudi njegovo zadnje bivališče — njegov grob.

Paula Artič, Lievin

DRAGI BRATJE IN SESTRE!

Iz srca se vam zahvalimo vsi Slovenci za neizbrisen vtis, ki nam ga je zapustil vaš pevski nastop. Marsikatero oko je bilo rosno posebno ob slovesu, ko smo si na postaji še zadnjič segli v roke s predragimi pevci

na tujih tleh

— sinovi in hčerami naših prekaljenih zagorskih borcev.

To srečanje na vašem pevskem nastopu je bilo po vseh dolgih letih našega bivanja v tujini nekaj edinstvenega, saj se nas ni še nikoli zbralo toliko skupaj in je nam vsem sijala z obrazov tolikšna radost, kakor da smo si bili prav vsi v tej veliki množici bratje in sestre.

Spomin na ta večer smo si vtisnili globoko v srce in nam bo ostal nepozaben. Živeli, bratje in sestre! Živela naša lepa domovina!

V imenu skupine starih zagorskih rudarjev

Andrej Jere, Sallaumines

Holandija

SPREJMI TE PRISRČNE POZDRAVE
IZ HOLANDIJE

Šele danes se pismeno oglašam po vrnitvi sina in njegove žene iz domovine in lepe bele Ljubljane. Vožnjo nazaj sta imela prijetno, nobene sitnosti na mejah. Mnogo sta mi pripovedovala, kaj ste vse zanj storili. Prav prisrčno se zahvaljujemo za lep sorojem v Ljubljani in sploh za vse. Nista mogla dopovedati, kako se jima je dopadlo in sta bila še dolgo kar nekeje v oblakih. Vidim, da sta se prav imenitno imela, tako da so se še meni slinice cedile. Tako jima bo ostalo to poročno potovanje v Ljubljano najlepši življenjski spomin. Žena, ki je rojena Holandka, je bila popolnoma presenečena, ni si predstavljal, da je slovenski svet tako lep, ljudje tako veseli in gostoljubni in je prav ponosna, da ima moža slovenske krvi. Kakor mi vsi, tudi ona iz srca želi, da bi mlada država, ki je toliko pretrpela, še naprej tako lepo napredovala, kakor napreduje danes. Še nikoli nismo bili tako ponosni na domovino kakor danes: ona nas ljubi, mi ljubimo njo!

Jože Kurnig, Herlen

ZE ZDAJ MNOGI NAVDUŠENO
GOVORE O OBISKU PRIHODNJE
LETO

Mi slovenski izseljenci se ob vsaki priliki zbiramo in obujamo spomine na nepozabne

dneve, ki smo jih letos preživeli med našimi sorodniki in svojci v naši lepi domovini. Med skupino, ki jo je organiziralo društvo »Edinost«, je bilo tudi nekaj Holandcev, ki tudi ne morejo prehvaliti naše lepe Jugoslavije in naših ljudi. Med njimi je bil holandski rojak Gubbels Albert s svojo družino, ki se je zelo zanimal za rojstni dom predsednika Jugoslavije maršala Tita. S svojo družino je obiskal vas Kumrovec in maršalovo rojstno hišo, ki je spremenjena v lep muzej. Tam so se vsi podpisali v spominsko knjigo. Pri sestanku, ki smo ga imeli 5. septembra, je vedel vsak povedati kaj novega in lepega o Jugoslaviji. Že zdaj mnogi navdušeno govorijo o obisku prihodnje leto. Saj je bilo tako ganljivo in težko slovo. Vsi smo imeli rosne oči in med potjo še dolgo med nami ni bilo pravega razpoloženja, tolažili smo se samo s tem, da se drugo leto spet vidimo.

Ob tej priliki pošiljam po »Rodni grudi« najprisrčnejše pozdrave vsem rojakom v Holandiji in v drugih deželah po svetu. Še posebne pozdrave pa vsem novim znanecem in prijateljem v naši lepi domovini Jugoslaviji.

F. Anderluh, predsednik

ZDA

MOGOCNA PROSLAVA DNEVA
SNPJ V MILWAUKEEU

Slovenska narodna podporna jednota v Chicagu, Ill., prireja vsako leto poseben vseameriški dan SNPJ. Tega dne se zberejo člani organizacije in njenih društev od blizu in daleč, se pogovorijo o nadaljnjem delu ter prisostvujejo kulturnim in športnim nastopom. Tako se poživijo bratsko sodelovanje slovenskega življa sredi morja tujerodcev.

Letošnji dan SNPJ je bil od 3. do 6. sept. v Milwaukeeju, Wis., in sicer v znanem Arcadian parku. Letošnja proslava je bila mogočna in veličastna prireditev, povsem v skladu s

proslavo jubileja 50-letnice SNPJ. Prireditve so bile tri dni, višek pa je proslava dosegla v nedeljo 5. septembra; dan pred tem, ko v ZDA proslavljajo tudi državni ameriški delavski praznik »Labour Day«.

Navedli bomo samo nekaj prireditev, ki so bile ob tem dnevu SNPJ v Milwaukeeju. Že prvega dne (v petek) je bila tam seja glavnega atletskega odbora SNPJ, to je odbora, ki skrbi za športno udejstvovanje mladinskih krožkov pri društvih SNPJ širom po državi. Ves dan v soboto in delno tudi v nedeljo dopoldne so bile prireditve atletskega krožkov mladine, za odrasle pa je bila tudi velika balinarska tekma, posebej za moške in posebej za ženske skupine. V posamezni skupini so bili člani samo enega društva.

Posebnost letošnjega dneva je bila večerja dopisnikov »Prosvete« in lista »Voice of Youth« (Scribes' Supper). Na tej večerji so se zbrali dopisniki »Prosvete« in »Mladinskega lista«. Sprva so menili, naj bi se zbrali sodelavci angleških delov obeh listov, toda mnogi starejši udeleženci — dopisniki slovenskega dela — so prav tako prišli na to večerjo oziroma sestanek.

Člani mladinskega oddelka SNPJ so pripravili tudi posebno razstavo svojih izdelkov, zlasti ročnih del članov in članic.

V nedeljo 5. sept. pa je bila množična prireditev. Poleg godbe sta sodelovala tudi pevski zbor »Prešeren« iz Chicaga in kvartet pevskega zbora »Zarja« iz Clevelanda. Nastopili so tudi posamezniki — člani mladinskih krožkov SNPJ.

Glavni govornik je bil predsednik SNPJ Joseph Culkar, pozdravili so pa zbor tudi socialistični župan mesta Milwaukee Ziedler in župan sosednjega West Allisa. Za SNPJ sta govorila še glavni tajnik Fred A. Vider in predsednik nadzornega odbora Michael Kumer.

Prireditve, ki so jo tudi filmali, je zelo uspela.

PETLETNICA ARCADIAN PARKA V MILWAUKEEU

Močnejše federacije društev SNPJ ali pa posamezna večja društva imajo razne prostore za udejstvovanje in zabavo svojih članov. Tako imajo cleveland-ska društva lep izletniški park, ki je vreden precej tisočakov. Tak park, imenovan Arcadian, imajo pa tudi društva SNPJ v Milwaukeeu, Wis. Letos je preteklo pet let, odkar so tamošnja društva SNPJ kupila ta park in ga s prostovoljnimi in brezplačnim delom svojih članov uredila tako, da je v ponos vsemu članstvu SNPJ. Dne 18. julija letos je bila slovesna proslava petletnice s kulturnim in zabavnim sporedom; slavnostni govor pa je imel upravnik Prosvete Milan Medvešek. Tudi taki parki so poleg slovenskih narodnih in delavskih domov dokaz za žilavost, iniciativnost in pridnost naših ameriških rojakov.

LUIS ZORKO UMRL

V vrstah naprednih ameriških Slovencev je spet nova vrzel. Dne 7. avgusta letos je namreč umrl Louis Zorko iz Chicaga, Ill., kot žrtev avtomobilske nesreče. S tremi tovariši je bil na obisku pri slovenskem tovarnarju iz Chicaga, Antonu Konchanu, ki je bil na počitnicah v Wisconsinu, in na povratku se je avtomobil, s katerim so se vozili, zaletel v drugega. Sedem ranjencev so odpeljali v bolnišnico v Tomahowkov, Minn.,

Louis Zorko pa je ranam podlegel. Pok. Zorko je bil neumoren društveni delavec med naprednimi Slovenci. Po poreklu z Dolenjskega je bival najprej v Willocku, Pa., zatem pa v Clevelandu, kjer je bil odbornik raznih naprednih društev in nekaj časa tudi upravnik znane revije »Cankarjev glasnik«, ki jo je urejal Etbin Kristan. V Chicagu, Ill., je bil štiri leta uslužben v upravi Prosvete, bil je predsednik direktorija Slovenskega delavskega centra, sedeža slovenskih socialistov v ZDA, in tudi njegov hišni upravitelj. Več let je bil tudi član direktorija banke chikaških naprednih Slovencev, imenovane Jugoslovansko hranilno in posojilno društvo. Bil je zvest član SNPJ in Jugoslovanske socialistične zveze (JSZ). Pokopan je bil civilno na slovenskem delu odseka SNPJ na pokopališču Woodlawn v Chicagu, Ill. Napredni ameriški Slovenci ga bodo zelo pogrešali.

Co. A. K.

Argentina

TUKAJ NAM JE SLOVENSKO CTIVO BOLJ POTREBNO KAKOR KRUH

Danes v Argentini dežuje, zato sem si vzela malo časa, da vas pozdravim, vse, ki ste v odobru Slovenske izseljenske matice in ki dopisujete v naš časopis »Nova domovina«. Hvaležni smo vam za vsako slovensko besedo, ki pride iz domovine.

V »Novi domovini« sem čital, da izdaja Slovenska izseljenska

matica neko revijo, če se ne motim, »Rodna gruda«. Prosil bi vas, da mi pošljate to revijo ter sporočite, kako naj nakažem naročnino. Tukaj nam je slovensko čtivo bolj potrebno kakor kruh, če hočemo, da bodo naši otroci še znali slovensko govoriti. Na žalost je tukaj mnogo slovenskih staršev, ki niso sposobni svojih otrok naučiti našega jezika. Take »Slovence« je treba seveda obžalovati. Nekateri pravijo, da otroci nočejo govoriti po naše. To pa seveda ni res, zakaj pa moji govorijo. Če mi pošljete revijo, bi vam bil hvaležen za kakšno sliko Bleda ali kakšen drug motiv iz Slovenije, ki mi ga bo moj sorodnik, ki je izvrsten slikar, povečal. Je rojen v Argentini in je sin slovenskih staršev. Piše se Vladimir Fuis.

Vem, da marsikdo misli, da tukaj živimo v izobilju, kar pa še daleč ni tako. In če povrh vsega primerjamo še to nezdružljivo klimo z našo doma, lahko rečemo, da smo veliki reveži v primeri z vami. Lani je šlo nekaj naših rojakov na obisk v rojstno domovino, te smo pač zavidali tisti, ki tega ne zmoremo. Za vsakega je takšno potovanje velika žrtev, saj za tako pot se danes v Argentini težko prihrani denar. Včasih mi pride na misel, kako bi bilo lepo, če bi nam iz Jugoslavije poslali staro ladjo, nas pobrali vse slovenske izseljence iz Argentine ter nas povlekli zastonj čez ocean, da bi še enkrat v življenju človek videl svojo deželo, pokazal svojim otrokom, kje je tekla zibelka njihovih staršev, deželo, ki je ni lepše na svetu. Kolikokrat moram svojima otrokoma opisovati, kako smo živeli v mladih letih v naših prelepih domačih krajih. Tega tukaj naši otroci niso napačno. Živimo res samo za tisto, kar pojemo, naravnih lepot ne poznamo. Jaz sem doma iz zelene Štajerske, iz ptujske okolice. V Argentini sem že od leta 1934. Če me bo nekoč pokrivala tuja zemlja, kar si pa ne želim, bi bilo treba zapisati na kamen: Ta človek je živel 25 let (namreč doma), ostanka ni treba omenjati, ker ga v resnici ne smatram kot življenje. Dragi rojaki! Za danes bom končal to moje pismo. Rad bi vam napisal celo knjigo, pa ne najdem besed! Prosim vas torej, da mi pošljete revijo, ki jo bom nestrpnost pričakoval.

J. S., Buenos Aires

Zadnja skupina rojakov iz Amerike, ki je letos obiskala rojstno domovino, se posloavlja

Zagorski pevci pri rojakih

v severni Franciji

Rojak Mihael Opešnik iz Hudaina, Pas de Calais s pevkami »Svobode« iz Zagorja Marico, Verico, Ivanko in Stefko

Nemalo se je potrudil upravni odbor »Svobode« Toplice pri Zagorju za to, da bi lahko pevska zbor potovala v Severno Francijo in obiskala naše izseljence. Končno so bile tudi zadnje ovire odstranjene. Dne 8. septembra sta šla pevska zbor na pot.

Zenski in moški zbor Topliške »Svobode« štejeta 70 pevcev. Za ta veliki in prvi obisk v Lensu in Merlebachu živčnih slovenskih izseljencev sta se pripravljala mesece in mesece. Želja vseh, da bi našim ljudem v Severni Franciji v lepi slovenski pesmi prikazali utrip domovine, se je uresničila. Res: naši rojaki so čutili v vsaki izgovorjeni besedi, sleherni pesmi daljni odmev domovine, vse žive in delavne, srečne in svobodne. — Toda naj povem nekoliko o potovanju, sprejemu in vtisih, ki jih je ta obisk zapustil v nas vseh.

Pot je peljala čez Jesenice, Rosenbach, Villach, Salzburg, München, Stuttgart, Strassbourg v Pariz in od tam v Lille in Lens. Večina zagorskih rudarjev-pevcev je prvičrat potovala v Francijo. Prav zato je bilo veselje tem večje. Saj so naši ljudje videli kraje treh dežel in spoznali življenje naših ljudi v tujini. Res, vožnja ni bila lahka, toda vseskozi jo je poživiljala lepa slovenska pesem, kateri je tujec vsepovsod radovedno prisluhnil. Če ne drugače, so nas spoznali po naši pesmi. Kaj kmalu je bila za nami gorata Avstrija, Nemčija, bližali smo se Franciji.

V Kielu so nas vljudno pozdravili francoski carinski organi. Pregled potnih listov

je bil prav kratek. Cariniki so nam želeli veselo svidenje z rojaki in odhiteli po drugih opravkih. Končno smo bili v Franciji. Videli smo ponosno Rono, ruševine nekdanje Maginotove linije, videli obdelana polja in njive.

V Strassbourgu se nam je pripetila majhna nezgoda, ki je pravzaprav pripomogla, da smo videli ponosni Pariz. Namesto da bi nas priklopili brzovlaku za Metz, se je zgodilo drugače: naš železniški voz je prevzel pariški brzovlak. Šele nekako na pol pota so francoski sprevodniki ugotovili, da se je zgodila pomota.

Z zahodnega kolodvora v Parizu smo prešli na Severni kolodvor. Tu smo morali prenočiti v eni izmed čakalnic. Seveda smo to priložnost kaj hitro porabili za površen ogled enega dela mesta. Videli smo nočno življenje Pariza v vsem njegovem blišču in bedi.

Drugo jutro smo končno le drveli cilju nasproti. Toda spet se nas je držala smola. Namesto da bi prestopili v Arrasu za Lens, smo se peljali naprej v Lile. Po kratkem postanku smo se vrnili, in tako smo le prišli v Lens.

Od vseh strani obdan z visokimi kupi jalovine čepi Lens na nizki planjavi. Šahti in šahti: ravno takšni kot pri nas, v naših rudnikih. Na kolodvoru so nas čakali naši rojaki. Pričakovali so nas že dva dni. Skoraj so obupali, da smo morali potovanje odložiti. Pristrčno je bilo svidenje, ki smo

S pridržanim dihom so rojaki v nabito polni dvorani poslušali lepe domače pesmi

Pevci z rojaki pred kolodvorom v Lensu

si ga oboji že tako dolgo želeli. Nekaj kratkih ur je hitro minilo in že smo hiteli z našimi rojaki na njihove domove. Vso skupino so prevzeli tamkaj živeči Slovenci. In ugotovili smo, da so tisti, ki so prišli kasneje, kar godrnjaje odhajali. Zamudili so priložnost, da bi imeli v svojem krogu ljudi iz domovine.

Ne bom dejal preveč, če povem, da je tistih nekaj dni v vsem Lensu skoraj na vsakem vogalu odmevala slovenska pesem. Po rudarskih naseljih pa se je razlegala pozno v noč. Toda oba pevska zbora sta se morala pripravljati na koncert. Končno je prišla tista težko pričakovana nedelja.

V občutno premajhni dvorani se je trlo naših ljudi. Prišli so iz vseh krajev, kjer žive rudarji: iz Sallauminesa, Bruaisa in drugih naselij. Tokrat smo pravzaprav šele ugotovili, da je naših rojakov veliko več, kakor smo mislili. Žal je bila dvorana premajhna. Več kot polovica ljudi ni dobila prostorov. Nestrpnost pa je naraščala od trenutka do trenutka.

Naposled se je zastor odra le odgrnil. Pevci, oblečeni v plave hlače in bele srajce, na katerih je bilo videti rudarski znak, ter pevke v plavih krilih in belih bluzah: vse se je zlivalo v eno samo celoto. Po dvorani je završalo. Dolgo se ni poleglo navdušeno in iskreno veselje, ki se je potem stopnjevalo od pesmi do pesmi! Zbora sta se res potrudila. Na obrazih naših rojakov sem bral njihove občutke. Morda so res v duhu videli pred seboj domovino, ki so jo morali zapustiti pred dolgimi desetletji vso bedno in poteptano, a zdaj svobodno, polno življenja, iskrečega veselja, mogočnega poleta in delovnega zagona. Polni dve uri se je vrstila pesem za pesmijo, zdaj mogočna, silna in neuklonljiva, pa spet mehka, božajoča, kakršna je le naša pesem.

Seveda so morali pevci tudi po koncertu še nekajkrat zapeti. In ko so pevci zaplesali

kolo, so vsi tisti, ki so dobili prostora, stopili v krog. Titovo kolo je plesalo staro in mlado. Pozno v noč je vrelo veselje, ki se ni in ni hotelo poleči.

Naslednji večer smo odhajali. Tokrat so prišli vsi naši ljudje. Kaj bi pravil: slovo je vedno grenko in težko. Bežni dnevi so prehitro minili. Še enkrat so pevci stopili v krog; še enkrat je zadonela iz njihovih grl naša pesem. Ni čudno, če so mnogim privrele solze.

Peljemo se proti Merlebachu. Niso se nas še nadejali. Po njihovem mnenju naj bi prispeli šele zjutraj ob osmih. Pa smo lepo čakali. Ko ni bilo nikogar, pa smo odšli proti gostilni »Vilmouth«, kamor so jeli kmalu prihajati prvi rojaki, ki so zvedeli za naš prihod. Bili so nekoliko preseenečeni. Hoteli so nas sprejeti z godbo. Mi pa smo menili: »Nič hudega. Da smo le prišli!« Kot v Lensu, je bilo tudi v Merlebachu. V dobri uri smo bili vsi »prodani«, kot se je šaljivo izražal predsednik naše »Svobode«. Tisti, ki so prišli prepozno, so biti spet ogorčeni. Pa ni nič pomagalo. V Merlebachu-Freyminu živi nad 300 naših ljudi. Vse mesto je kot v Lensu na goso posejano z rudarskimi šahti, le da jih je tu še več. Nekateri naši ljudje so si ogledali tudi njihove jame, ki so skoraj vse mehanizirane.

Kot v Lensu, so naši pevci tudi v Merlebachu zapeli pred spomenikom padlih v prvi in drugi svetovni vojni »Marseljezo« in Pahorjevo žalostinko ter smo položili prednje šopke cvetlic.

Francoski časopisi so posvetili našim zborom precejšnjo pozornost. Kar takoj moram priznati, da so bili dopisniki precej neobjektivni. Vsak dan, v vsem času našega bivanja, so pisali, da je prispel znani jugoslovanski zbor, ki bo slovenskim rojakom zapel domačo pesem. Spet drugič so poročali, da je prišel zbor, ki je znan širom po Sloveniji. Seveda nam to ni bilo po volji. Nemalo je bilo tudi med našimi rojaki ljudi, ki so mislili, da sta naša zbora kot tisti, ki je pel pred dobrimi 27 leti, namreč zbor nekdanje Glasbene matice iz Ljubljane. Precej časa smo porabili, da smo našim ljudem dopovedali, da sta ta zbora prav tako amaterska kot vsi drugi zbori v domovini in da sta iz majhnega revirskega kraja. No, končno so bile tudi te »ovire« odstranjene. Zbora sta krepko vadila po dvakrat na dan. Uspeh teh vaj ni

izostal. V dvorano, kjer je bilo prostora za več kot 600 ljudi, jih je prišlo skoraj še enkrat toliko. Žal tudi tu niso dobili vsi prostora. Tudi tu je naša pesem globoko ganila poslušalce. Kaj bi še pravil: zgodilo se je prav tako kot v Lensu.

Gostoljubnost, ki so nam jo nudili naši rojaki, ni poznala mej. Skorajda nam je bilo nerodno. Morda nam je uspelo poplačati vse njihovo gostoljubje s tem, da smo zapeli domala vse naše pesmi. Seveda smo jim pripovedovali tudi o domovini. Nismo tajili, da pri nas še ni vse tako, kot si želimo, toda nismo tudi prikrivali, da se težav

ne bojimo, da jim iz dneva v dan odločneje gledamo v obraz in da jih vedno bolj samozavestno premagujemo. Upamo, da so nas razumeli, da pri nas nikoli več ne bo vrnitve k staremu, da je bodočnost naša — samo naša.

Slovo od rojakov je bilo prisrčno. Veseli smo bili, da smo jih obiskali, veseli smo bili, da smo jim zapeli priljubljeno partizansko, narodno in umetno slovensko pesem. Toda moram priznati, da smo bili nadvse srečni, ko smo se vračali v domovino, spet med naše tovarne, med naše delovne ljudi.

Milan

SLOVENSKA NASELBINA v mestu Davis v West Virginiji

Mesto Davis leži v severnovzhodnem delu države West Virginia, v okraju Tucker. Pod mestom teče reka Black Water River. Mesto je dobilo ime po Henryju Gassaway Davisu, ki je bil lastnik te zemlje in je l. 1889 tod ustanovil naselbino. Do takrat je bil tod daleč naokoli lep gozd, kjer so rasle hoje, cedre in drugo drevje. Pred 50 leti pa so začeli gozd redčiti. Kmalu so tam zrasle male tovarne — parna žaga, papirnica, strojarna. Od leta 1908 dalje so začeli izsekavati gozdove z neko mrzlično naglico, tako da so bili do l. 1923 dolge milje naokrog popolnoma uničeni. Kar ni podrla žaga in sekira, so uničili kasneje požari, ki so jih vnele strele ali pa jih je povzročila nepredvidnost ljudi. Ko je gozd tako žalostno padel, so seveda prenehali obratovati tudi podjetja za predelavo in obdelavo lesa. Pri tem so bili zelo prizadeti tudi Slovenci, ki so bili pri teh delih zaposleni.

Veliko Slovencev pa je delalo tudi v rudnikih, ki so jih odprli nekako v istem času, ko je bilo ustanovljeno mesto Davis. Ko je bilo delo v gozdovih in rudnikih v polnem obratu, je tamkajšnja slovenska naselbina štela nad 500 slovenskih rojakov. Brž ko je ameriška vlada sprevidela, kako na veliko se tam uničujejo gozdovi, je napra-

vila energične ukrepe proti temu. Pokupila je precej štirijaških milj zemlje okrog mesta Davis in ga podržavila. V letih 1936-38, v času pok. predsednika F. D. Roosevelta, ko so organizirali tako imenovane Three C. Camps, je mladina na podržavljeni zemlji, kjer so bili gozdovi izsekani, začela s pogozdovanjem. Del takšnega zaščitenege ozemlja pri mestu Davis je postal danes narodni park. Od slapa Black Water Falls je prelep razgled. Tja prihaja mnogo turistov iz raznih krajev Amerike. Tam vodi dom za turiste podjetarja Slovenka Margaret Slugar-Golightly. Restavracijo pa vodi rojak Rudolf Kovach.

Pred leti je bilo v bližnji okolici mesta trinajst rudnikov, sedaj pa obratuje en sam, kljub temu, da skriva zemlja v sebi še bogate sloje premoga, ki bi jih lahko kopali še sto in več let. Ker pa leži kraj visoko v gorah, je prevoz premoga drag. Pa tudi premog sam vedno bolj izgublja na svoji veljavi zdaj, ko parne lokomotive vedno bolj izpodrivajo motorni vlaki, ki rabijo olje namesto premoga, in ko tudi za gretje stanovanj vedno bolj uporabljajo naravni plin.

Da bi mesto Davis obvarovala propada, name-rava vlada zaježiti reko blizu mesta in bi tako nastalo umetno jezero, ki bi poleti privabljal v ta prikupni kraj številne turiste. Obenem pa bi zgradili tudi hidrocentralo.

Danes živi v mestu Davis le še do sto slovenskih rojakov in še ti so večidel upokojenci in otroci. Odrasla mladina pa se izseljuje drugam, kjer so boljši pogoji za zaslužek, to je večinoma v Cleveland. V mestu delujeta dve slovenski podporni društvi — Društvo sv. Janeza Krstnika, ki pripada Ameriški bratski zvezi in Društvo št. 217, ki pripada Slovenski narodni podporni jednoti. Druge manjše slovenske naselbine blizu mesta Davis so ali so bile — Thomas, Coketown, Pierce, Renbus in Kempton. Nekateri izmed teh so že postale oziroma postajajo tako imenovana Ghost Towns (mesta duhov). Prav gotovo pa bodo ponovno oživila, ko se bo spet pokazala večja potreba po premogu, ki ga bodo v vedno večji količini predelovali v razne proizvode ter da ne bodo več uporabljali le za kurivo.

A. Okolish

Rojak Anton Okolish s svojo družino

PERO IZ SELJENCEV

»NIKOLI NE BOM POZABIL,
KJER KOLI BOM ŽIVEL,
DA SEM SLOVENEČ!
«

Pošiljam Vam sliko — spomin
mojega obiska v rojstnem kra-
ju mojih staršev. To je bilo na
gori Kamen vrh, ki je visoka
1750 m, pri Videm-Dobropoljah
na Dolenjskem. Tam sem doži-

Rudi Grandovec

vel trenutke, ki jih ne bom ni-
koli pozabil. Bil sem v Slove-
niji, v lepi Sloveniji, o kateri
sem mnogo slišal. Pripovedovali
so mi o njenih lepotah, o borbah
zanjo, bil sem končno tam. Gle-
dal sem in srce mi je močno bi-
lo — tam daleč se je videla bela
Ljubljana, in gledal sem in gle-
dal, da bi se moje oči napile
tega kraja, te zemlje, teh dre-
ves, vsega tega, kar je bilo mla-
dost mojih staršev. V tistem tre-
nutku sem sklenil, da ne bom,
kjer koli bom živel, nikoli po-
zabil, da sem Slovenec in ka-
dar bom mogel, bom obiskal to
prekrasno, ljubo deželo.

Rudi Grandovec,
Noylles sous Lens

CLEVELAND, OHIO

»Rodna gruda« se mi jako do-
pade, ker sem še vedno z dušo
in srcem na Dolenjskem v na-
šem Škocijanu pri Mokronogu,
od koder sem odpotovala l. 1907.

V teh 47. letih v tujini sem pre-
potovala polovico Amerike, ni-
sem pa še pozabila svoje rodne
grude, zato Vam pošiljam 2 do-
larja za celoletno naročnino, da
bom vsaj malo vedela, kaj dela-
te v naši Sloveniji.

Z veseljem pričakujem »Rod-
no grudo«.

Krnc Rose

SAN MATEO, CALIFORNIA

Pošiljam Vam 5 dolarjev za
list »Rodna gruda«. Če je mo-
goče, mi pošljite vse številke od
začetka. Izgleda, da je list pre-
cej zanimiv, posebno za izseljen-
ce. V Ameriki sem že 44 let,
imam pa še lep spomin na do-
mači kraj, posebno na Novo
mesto z okolico.

V nadi, da mi list pošljete
čimprej, Vas pozdravljam iz
daljne Amerike. Antonija Terbovec

WEST FRANKFORT, ILLINOIS

Sedanja naročnina mi še ni
potekla, toda zopet pošiljam
novo naročnino za 10 revij
»Rodne grude« Meni se ta list
res dopade. Iz njega izvem o
napredku Jugoslavije, o čemer
pričajo tudi slike, ki so zelo za-
nimive.

Jerry Zortz

AURORA, ILLINOIS

Prejela sem vse tri liste »Rod-
ne grude«. Hvala lepa! List se
mi zelo dopade, saj veste in ra-
zumete, čeprav sem že 37 let
daleč od rojstne domovine, je
nisem in je ne bom nikoli po-
zabila. Čeprav smo bili tako
zelo revni takrat v stari Avstri-
ji, je zame še vedno prelepa
tista pesmica, ki pravi:

Dasi lepa je tujina,
lepša kot moj dom pa ni!

Pošiljam Vam dve naročnini,
eno za mene, drugo pa za mojo
prijateljico. Pa še veliko napi-
šite o partizanih in o njih boje-
vanju. To so pravi mučeniki,
saj so dali življenje za svoj na-
rod, ne pa tisti, ki se skrivajo ...

Rojaški pozdrav vsem pri Iz-
seljenski matici in vsej moji
dragi rojstni domovini!

Frances Kranjc

LEP USPEH SLOVENSKEGA
UMETNIKA

Slovenski baritonist Angel Hro-
vatin, ki živi v Argentini, je
izredno popularen in priljub-
ljen, zato so vsi njegovi nastopi
res prvovrstni kulturni dogodki.
Takšen je bil tudi njegov kon-
cert 25. julija v argentinski dr-
žavni radijski postaji. Na tem
koncertu je s spremljavo radij-
skega komornega orkestra zapel
vrsto slovenskih in argentinskih
pesmi tako občuteno, kakor
zmore res pravi umetnik.

SLOVENSKI PLANINCI IMAJO
SVOJE DRUŠTVO

V Barilochah pod Andi delu-
je že nekaj let Slovensko planin-
sko društvo, ki je imelo v ju-
niju svoj III. občni zbor. Dru-
štvo je doseglo že nekatere lepe
uspehe in so se njegovi člani le-
po uveljavili. Tako je bil D. Ber-
toncelj izbran celo za člana ar-
gentinske odprave na Himalajo.
Lepe uspehe so doživeli člani
društva tudi pri smučarskih tek-
mah. Bridko pa je vse prizadela
smrt društvenega tajnika, odlič-
nega plezalca Tončka Pangerca,
ki se je smrtno ponesrečil v po-
gorju Paine.

Vsepopod je razlita slovenska kri. Ro-
jak Stanko Grom si že več let služi
vsakdanji kruh na Tanganiki v vroči
Afriki

FRANK ČESEN:

CLEVELAND

*slovenska metropola
o Ameriki*

Ameriški Slovenci smo še vedno na zemljevidu, četudi nas je z vsakim dnevom manj. Naše mesto zavzema mladina, ki pa je v ogromni večini amerikanizirana. Društveno življenje je med nami še vedno živahno, toda v kulturnem pogledu, zlasti v dramatik, vidno pešamo. Delavske razmere so precej dobre in tudi s plačami se dá izhajati, za kar imajo zasluge delavske unije (sindikati). Zdaj je zaposlenih nad 60 milijonov delavcev, v tem ko jih je okoli 4 milijone brezposelnih. Brezposelni dobivajo zavarovalnino le 26 tednov v višini ene tretjine tedenske plače. Toda progresivni poslanci skušajo ta zakon izboljšati.

Veliko naših ljudi že uživa pokojnino, ki jo začno dobivati s 65. letom. Toda pokojnina še zdaleč ne zadostuje. Zato živijo le skromno, če nimajo še postranskih dohodkov. Zakonodajalci obetajo izboljšave tudi v tem pogledu.

Cleveland je milijonsko mesto z ogromno industrije vseh vrst. Stoji ob velikem jezeru Lake Erie. Mesto samo ni privlačno, toda okolica je zelo prijazna. Slovencev iz prvega in drugega rodu je od 50 do 60 tisoč. Toda natančnega števila ne ve nihče. Raznih društev in klubov imamo okoli 150. Dalje imamo 9 narodnih domov v različnih delih mesta, štiri cerkve, dve banki s podružnicami, dva dnevna časopisa, dve čitalnici, več sto trgovin in obrtnih podjetij ter več manjših tovarn. Mladina se pridno udeležuje v politiki in svobodnih poklicih. Univerzo je z odliko dovršilo že

mного naše mladine, ki je sedaj na odgovornih mestih. Najuglednejše politično mesto zavzema sin slovenskih staršev Frank J. Lausche (Lovše), ki je guverner države Ohio. V Clevelandu so tudi trije slovenski občinski odborniki in en Hrvat.

V kulturni dejavnosti, kot vi pravite, smo v Clevelandu še razmeroma na dobrem. Imamo 9 pevskih zborov, ki prirede po dva bolj ali manj uspešna koncerta letno. Glasbena matica prireja tudi operne predstave. Manj srečni pa smo z igrami, dasi imamo kar štiri dramska društva. Vzrok zastoja je v staranju in umiranju nekdanjih živahnih in delavnih igralcev-amaterjev.

Z razvedrilom smo v Clevelandu kar dobro preskrbljeni. Pozimi prirejajo društva v narodnih domovih ples, poleti piknike na prostem. Pri tem prednjači moderna in priljubljena izletniška farma SNPJ v bližini mesta, kjer je bila tudi proslava 50-letnice obstoja največje naše organizacije Slovenske narodne podporne jednote.

In končno imamo v Clevelandu več dobrih slovenskih orkestrov, ki so s svojimi polkami in valčki popularizirali našo glasbo in narodno pesem tudi med Amerikanci. Prvak je »kralj polk« Frankie Jankovič, ki s svojim orkestrom stalno gostuje po ameriških mestih.

Tako sem se le površno dotaknil slovenske metropole v Ameriki, kjer je menda iz sleherne slovenske vasi kakšen izseljenec.

kotiček za žene

KADAR IZBIRAMO NOVO OBLEKO

Kadar izbiramo novo obleko ali kroj za obleko v modnem časopisu ali kupujemo blago, se ne smemo zagledati kar v prvi kroj, ki nam je v časopisu všeč, ali v obleko, ki nam jo priporoča trgovec in ki morda odlično pristaja modni lutki v trgovini. Dobro moramo premisliti, kako bi ta obleka pristajala nam. Če smo že v zrelejših letih in v postavo bolj okrogle, mora biti naš premislek pri izbiri nove obleke tembolj temeljit. Star pregovor pravi, da obleka dela človeka. Ta pregovor drži. Zato bodimo previdne in se ne odločimo prehitro, če hočemo biti oblečene res okusno, lepo in elegantno. Evo vam nekaj splošnih navodil, ki jih upoštevajte pri izbiri blaga in krojev, ki bi ustrezali vaši postavi:

Če ste visoke in suhe, uporabljajte mehke tkanine, ki so lahko debelejšje. Progasti vzorci naj teko počez, nikakor ne po dolgem. Krila naj bodo nagubana, rokavi bogati. Vratni izrez ne sme biti koničast. Najbolj okusno boste oblečene v kostumih in dvodelnih oblekah.

Zenam, ki imajo močno oprsje, se prilagajajo obleke iz mehkega blaga. Vratni izrez naj bo koničast. Okusnejše so obleke v celem, kakor bluze. Če nosijo bluze, naj bodo temnejše barve. Izogibajo naj se tesno prilagajajočih oblek, pletenih puloverjev in kričočih pasov.

Če imate široke boke, obleka ne sme biti priležna. Na krilu imejte našite žepe.

Visoke in močne naj izbirajo med tkaninami temnejših barv. Obleke naj bodo enostavno krojene, blago rezano poševno. Zvečer lahko nosijo globok vratni izrez, ki naj bo koničast. Izogibajo naj se vseh kričočih vzorcev, naborkov in raznih okrasov, n. pr. šopkov, čipk, sponke itd.

Majhne in močne so najbolj okusno oblečene v enostavno

krojenih oblekah z dolgimi, navpičnimi ravnimi gubami. Izogibajo naj se dvobarvnih in presvetlih oblek. Pas naj ne bo širok in sploh ne preveč poudarjen, rokavi naj bodo ozki in enostavni.

Drobne ženske s ploskim oprsjem naj nosijo do vratu zaprte obleke, ki imajo spre-

daj razne naborke, volance in razne modne okraske. Obleka je lahko krojena zvončasto. Izogibajo naj se vseh krojev, ki spominjajo na moško obleko. Naj ne nosijo bluz, podobnih moškimi srajcam, ne kravat, ne kostumov. Sploh naj bodo njihove obleke vseskozi res ženske.

Jelka

Kaj bomo kuhale?

Kar s štruklji na mizo!

Štruklji so naša pristna kranjska jed. Naša mati in babica sta jih kuhali in z njimi postregli družini pri vseh važnejših praznikih in družinskih praznovanjih. Zakaj ne bi te lepe, svetle tradicije tudi me nadaljevale? Narediti in skuhati štruklje zna menda vsaka Slovenka na vseh straneh našega okroglega sveta. Toda štrukljev je več vrst, pripraviti štruklje na različne načine je pa že kar umetnija, ki ji nekatere rojakinje še niso kos. Pa vam bom izdala nekaj od te umetnije, da si izberete, kar bo vam in vašim doma najbolj všeč. Dobro preberite, potem pa kuhalnico v roke in — veliko sreče in dober tek!

Smetanovi štruklji

Napravi vlečeno testo iz pol kg moke, osminko litra mlečne vode, soli, eno jajce in za oreh masla, masti, margarine ali žlico olja. Testo dobro ugneti, pusti, da se spočije, nato pa ga tenko razvaljaj in namaži s temle nadevom: zmešaj v skledi pol litra kisle smetane, 2 rumenjaka, 2 žlici sladkorja, sneg 2 beljakov in odišavi s cimetom. Po nadevu potresi za pest na maslu precvrtih krušnih drobtin in nekoliko rozin. Nato testo zvij, daj v moker in ožet prtič in kuhaj pol ure. Kuhane štruklje odcedi, odvij iz prtiča, nareži in zabeli z maslom in drobtinami.

Krompirjevi štruklji

Pol kg kuhanega krompirja pretlači, dodaj eno jajce, 2 žlici kisle smetane, četrt kg moke in osoli. To vse pogneti v testo, ki ga razvaljaj za pol prsta debelo ter potresi s drobtinami, precvrtimi na masli. Testo zvij in zavij v namočen prtič, preveži z nitjo ter kuhaj v slanim kropu pol ure. Kuhan štrukelj odvij, razreži na kose in zabeli z razgretim maslom ali mastjo.

Ajdovi štruklji z orehi

Napravi ajdovo testo kakor zgoraj in ga namaži z naslednjim nadevom: zmešaj 2 žlici kisle smetane, eno jajce, ščepec cimeta in 20 dkg zmletih orehov. S tem nadevom namaži razvaljano ajdovo testo, potresi po vrhu 2 pesti na maslu precvrtih krušnih drobtin, zvij, deni v namočen, ožet prtič in kuhaj v slani vreli vodi pol ure. (Za 4 osebe.)

Ajdovi štruklji s sirovim nadevom

Pol litra ajdove moke popari s pol litra osoljenega kropa, premešaj in ko se testo ohladi, ga na deski rahlo ugneti ter razvaljaj za pol mezinca debelo. Za nadev zmešaj pol kilograma sira iz kislega mleka, eno jajce, 3 do 4 žlice kisle smetane in nekaj zrn soli. S tem nadevom namaži testo in potresi po vrhu dve pesti na maslu precvrtih krušnih drobtin. Nato testo rahlo zvij in zavij v namočen in ožet prtič, ki ga prevežeš z nitjo. Štruklje kuhaš v vreli slani vodi pol ure. Nato jih odcedi, odvij iz prtiča, razreži, zloži na krožnike in zabeli z maslom ali mastjo, v kateri si zarumenila žljico drobtin. (Navedene količine zadostujejo za 4 osebe.)

Jabolčni štruklji

Napravi vlečeno testo kakor za smetanov štrukelj, ki ga namažeš z naslednjim nadevom: 4 žlice kisle smetane ali 2 žlici masti in eno jajce zmešaj in namaži s tem razvaljano testo, povrh potresi nekoliko krušnih drobtin, precvrtih na maslu, nastrgana jabolka, sladkor, nekoliko rozin in odišavi s cimetom. Testo tesno zvij, daj v namočen prtič, preveži z nitjo in kuhaj v slanim kropu v prostorni posodi pol ure. Kuhane štruklje odcedi, vzemi iz prtiča, razreži, zloži na krožnike in zabeli z maslom in drobtinami ter še povrh potresi s sladkorjem.

To se je zgodilo v tistem času, ko ververica še ni imela moža.

Jež bi jo bil rad dobil za ženo, zato ji je vedno nosil podkupnino, naj bi ga vzela. Kolikor jabolk je bilo v okolici, vse je jež znosil ververici.

»No, dobro,« pravi nekoč ververica — »vzamem te za moža, ali dober moraš biti.«

Jež je vse obljubil od velikega veselja.

Takoj pokliče volka za starešino, lisico za starešinko, zajca za druga, srno za družico. Veverica je bila nevesta, jež pa ženin.

Naredili so veliko svatbo. Po svatbi gre ververica na smreko spat, jež pa za njo. Prideta v gnezdo in ležeta, da bi spala.

KAKO SE JE ŽENILA veverica

Prekmurska pravljica

»Ti,« je rekla ververica ježu, »odmakni se, zelo me bodeš.«

Jež je ubogal in se odmaknil od nje. Pa mu zopet reče ververica:

»Še vedno me bodeš, še bolj se odmakni.«

Jež je spet ubogal in se še bolj odmaknil. Toda ververica še ni bila zadovoljna in mu spet reče:

»Še se odmakni, še vedno me bodeš.«

Jež je ubogal in se še bolj odmaknil. Tedaj pa — štr-

bunk! in je siromak padel na tla. Kar zabliskalo se mu je pred očmi, tako se je udaril. Pojdi se solit, si je mislil in je obrnil hrbet svoji ženi ververici in drevesu. Od takrat ni šel nikoli več na drevo in tudi dandanes ne gre jež na drevo.

No, ververica ni posebno jokala za njim. Omožila se je z ververšekom.

Pa tudi z njim ni bila posebno zadovoljna in ga je tudi porinila iz gnezda. Toda ververšek je bil pametnejši in ni padel na tla, temveč samo na prvo vejo. Tam se je prijel s krempeljci in se začel prepirati z ženo.

Veverica mu seveda tudi ni ostala na dolgu in prepirata se še danes, če se kje srečata.

Nekaj vprašanj iz socialnega zavarovanja

Pojasnimo to še s primerom: Rudar-kopač ima delovne dobe v Jugoslaviji 84 mesecev. V Franciji je bil zavarovan 336 mesecev, kar zneso skupaj 420 mesecev. Francoska ustanova socialnega zavarovanja določi pokojnino najprej, kakor da je bil rudar zavarovan v Franciji vseh 420 mesecev, in ugotovi, da bi znašala starostna pokojnina 9000 frs. Jugoslovanska ustanova za socialno zavarovanje (Zavod za socialno zavarovanje) postopa enako in ugotovi, da bi znašala starostna pokojnina 8800 din na mesec. Nato izračunata vsaka za sebe tisti del pokojnine, ki odpade nanjo. Francoska ustanova socialnega zavarovanja pomnoži francosko pokojnino z meseci pokojninskega zavarovanja v Franciji in deli ta znesek s skupnimi meseci. Francoski del pokojnine bo torej znašal 9000 pomnoženo s 336 in deljeno s 420, kar zneso 7200 frs. Jugoslovanski del pokojnine pa bo znašal: 8800 pomnoženo s 84 in deljeno s 420, kar zneso 1760 din na mesec oziroma spremenjeno v francoske franke po uradnem tečaju 2053 frs. Starostna pokojnina zneso torej skupaj 9253 frs, kar je več kakor bi znašala pokojnina samo na podlagi zavarovanja v Franciji.

Mogoč pa je primer, da zneseta obe pokojnini manj, kot bi znašala samo francoska pokojnina. Rudar je bil zavarovan v Franciji 400 mesecev, v Jugoslaviji pa ima 50 mesecev delovne dobe. Na podlagi zahtevka bi znašala francoska pokojnina 18.000 frankov na mesec, jugoslovanska pa 8800 din. Če francosko pokojnino pomnožimo s 400 in delimo s 450, znaša francoski del pokojnine 16.000 frs. Če jugoslovansko pokojnino pomnožimo

s 50 in delimo s 450, zneso jugoslovanski del pokojnine 977 din na mesec oziroma preračunano v francoske franke 1140 frs. Oba dela skupaj zneseta 17.140 frs. V takih primerih svetujemo našim izseljencem, da zahtevajo od francoske ustanove socialnega zavarovanja, da jim izračuna, koliko bi znašala njihova pokojnina v Franciji, če se ne sklicujejo na konvencijo. Vsak delavec ima pravico, da se odreče pravicam, ki jih določa konvencija, in da zahteva, da mu francosko zavarovanje določi pokojnino izključno po francoskih predpisih. Če bi v prejšnjem primeru bila pokojnina, določena po francoskih predpisih ne glede na konvencijo, večja, ima delavec pravico zahtevati, da se mu določi starostna pokojnina izključno po francoskih predpisih.

Pokojninsko zavarovanje v Franciji se dokaj razlikuje od pokojninskega zavarovanja v Jugoslaviji. Zato se lahko dogodi, da delavec izpolnjuje pogoje za starostno pokojnino samo po predpisih v Jugoslaviji, ne izpolnjuje jih pa po predpisih v Franciji ali pa obratno. Rudarji v Franciji imajo pravico do starostne pokojnine, če imajo določeno delovno dobo, že s 50. letom starosti, v Jugoslaviji pa imajo to pravico šele, ko dopolnijo 55 let starosti. Zaradi tega določa konvencija, da v primerih, ko delavec ne izpolnjuje pogojev za pokojnino ob istem času po predpisih obeh držav, določi vsaka država pokojnino po svojih predpisih, dokler ne izpolni pogoje po predpisih obeh držav. Primer: rudar ima po predpisih v Franciji pravico do starostne pokojnine že, če je star 50 let.

(Nadaljevanje)

(Nadaljevanje)

Enajsto poglavje

Gosta megla po polju leži —
no, kaj je tó? kakó je tó?
»Tam ni nobene megle znat',
le turški konji tak sopó.«

Narodna pesem

Tako je bilo v kloštru v Zatičini, ko pride drugo poročilo v deželo, ki je storilo, da so vsi pozabili na Markovo bolezen in na cigana, zaprtega pod klošтром.

Leta 1475 udarijo v najlepšem poletju Turki na južne pokrajine štajerske. Vodil jih je Ahmed-paša. Vseh je bilo kakih 12.000 mož, največ konjikov, krdelo tudi janičarjev. Jurij Šenk, glavar koroške dežele, zbere v naglici nekaj pripravljene vojske po vseh treh deželah, da bi toliko časa ustavljal sovražnika na južnem Štajerskem, dokler se ne snide velika vojska vseh dežel slovenskih, ki bi se mogla iz oči v oči postaviti nasproti veliki turški sili.

Peter Kozjak bi bil tudi moral iti Šenku pomagat s svojimi hlapci, ker je bil eden velikih plemenitašev, ki so imeli zmerom vojne hlapce na nogah in v orožju. Ali že misel na boj in mogočo smrt mu je bila neljuba; slave si ni upal pridobiti, domovine pa ne more tak človek tolikanj ljubiti, da bi opasal za njo meč, ki ne ljubi svojega bližnjega, ni tistega ne, ki je ž njim ene krvi.

Ludovik Kozjak, sorodnik Petrov, prevzame torej namesto njega povelje čez hlapce kozjaške in zatiške.

V kloštru so popravljali poškodovano ozidje, znašali živež s pristave in pripravljali, da bi se branili Turkom do zime, zakaj privreli so le kakor ploha in se umeknili nazaj, ko so naropali dovolj in se dosita nadvijali v krvi krščanski. V tem splošnem vretju ni nihče mislil na zaprtega cigana: hlapci, ki niso odšli z Ludovikom na Turka, so imeli drugega posla obilo, ne da bi bili varovali hudodelca. Nekega jutra torej ni bilo ptiča v gnezdu. Kako je ušel, tega ni vedel nihče.

Jurij Šenk je bil s svojo malo vojsko — kakih 2000 mož je imel — zalotil sprednje krdelo turške vojske. Misleč, da je to vsa turška vojska, se vržejo Slovenci hrabro na Turka, in preden je tistega dne zašlo sonce

za goro, je ležalo okoli dve sto nevernih sovražnikov pobitih na bojišču; drugi se umaknejo. Veliko je bilo veselje v Šenkovi mali vojski, zakaj menili so, da so tako z lehkim trdom zopet za zdaj odbili vraga in rešili deželo. Tisto noč še pošlje Šenk posla, da bi oznanil po deželi veselo poročilo. Drugi dan je hotel Šenk zagnati sovražnika čez mejo.

Veselo poročilo, da so Slovenci premagali Turka, pride tudi v zatiški klošter. Opat Ulrik brž napove procesijo k cerkvi Matere božje na Muljavi, vasi, dobro uro oddaljeni od kloštra. Povabi vse ljudstvo in gospodo z gradov, da bi bili udeleženi pri procesiji in zahvalili Boga, ker je odvrnil od dežele veliko nesrečo in podelil zmago krščanskemu pravičnemu orožju.

Medtem ko so se pripravljali za procesijo, se je zgodila slovenski vojski velika nesreča, Ahmed-paša, turški poveljnik, je komaj zvedel, da so kristjani razmetali njegovo prvo krdelo in večji del pobili, ko razkačen zapove svoji petkrat večji vojski, da še tisto noč zajame krščanske junake. Ko napoči jutro, so videli Slovenci, da jih je zajel desetkrat močnejši sovražnik — in nepripravljeni, prestrašeni so morali zopet zgrabiti za orožje in braniti sebe in deželo. Krvavo so se zdaj bili, vsak je bil junak, nobeden ni dal zastonj svojega življenja; ali naposled vendarle obnemore mala, že prejšnji dan utrujena in oslABLJENA vojska. Koroški glavar Šenk, kranjski plemenitaš Ludovik Kózzjak in mnogo drugih imenitnih vitezov je bilo ujetih, ker jih Turki niso hoteli umoriti, češ da dobó mnogo odkupnine zanje. — Ostanki krščanske vojske se naglo umaknejo v gozde. Po deželi ni še nihče vedel o tem strašnem pobitju. Turki so vedeli, da jim ne more zdaj nikjer enaka vojska zapreti pota, zato so hrumeli v Kranjsko naprej proti sredi.

Veselo je vstajalo solnce in obsevalo polje in velike travnike zatiškega kloštra. Par za parom je šel v procesiji za svetim križem iz kloštra. Najprej menihi, za njimi plemeniti gospodje: Peter Kózzjak s svojo grbasto postavo, Janez Mačerol z Mačerolca, vitez Ravbar s Krávjaka in mnogo drugih; za temi pa so stopali pobožni kmetiški ljudje, moški in

ženske, brezkončno število. Počasi se je gibala pobožna množica dalje.

Pravljica pripoveduje, da so na »Velikem travniku«, koncem katerega stoji nekdanja podružnica zatiškega kloštra, cerkva Matere božje — da so se sešli tu ljudje iz sedmih far s svojimi duhovniki in banderiter plesali neki star naroden ples, ki je bil dovoljen po cerkvenih poglavarjih. Zdi se mi, da ga imenujejo stari očetje »ovrtenico«, in da se neki ostanek tega plesa nahaja še po slovenskih božjih potih.

Bilo je torej na travniku silno množje ljudstva. Vse je bilo brezskrbno veselo ali pa vtopljeno v pobožnosti.

Menihi in gospoda, med njimi Peter Kozjak, so bili že blizu cerkvice.

Kar se zasliši od vzhoda in severa znani grozoviti krik: »Alah, Alah!« in kot blisk se naglo začuje strašna beseda: »Turki!« In od vzhoda čez Botanji vrh so dirjali turški konjiki naravnost po travniku proti množici; od severa do kloštra, so pa vrele druge čete Turkov. Strah obide ubogo ljudstvo. Kakor plane jastreb iz viška med piščeta, da jih nekaj podavi, nekaj razkropi, tako so pridrli Turki nanje. Zdajci se dviga vpitje do neba; vse beži. Največ jih je pobegnilo v cerkev in na obzidano pokopališče, nekoliko v bližnjo hosto, nekoliko brez namena in brez glave tja, kamor jih je nesla noga. Mnogo pa so jih Turki posekali in pojezdili na travniku tako, da pravijo stari ljudje, da je tekla tačas kri po trati kakor v žlebu potok.

Menihi, ženske, otroci in starci so šli v cerkev, moške pa so se zbrali za zidom in sklenili braniti do zadnjega diha. Tu je pograbil vsak, kar mu je bilo pri rokah za orožje, bodisi da je iz železa ali iz lesa delano orodje ali sirovi kolec.

Med tistimi, ki so bežali rajši v hosto kakor za cerkveni zid pod varstvo božje, je bil tudi Peter. Kakor hudobni ljudje, ki nimajo dobre vesti, je bil tudi Peter grozovito plašljive in boječe duše. Ko mu je udaril krik: »Turki so tu!« na uho, popusti menihe in tovariše, se pomeša med ljudi, ki so bežali kar naprej, koder je bilo prazno, in dirja v hosto.

Molitve so donele iz cerkve, da bi Mati božja izprosila od Boga srečno brambo in rešitev pred strahovitim sovražnikom. Pred oltarjem so klečali in molili menihi, sivolasi moške, glasno so jih spremljala grla vse verne množice v cerkvi.

Okoli in okoli po planjavi so dirjali divji Turki. Eni so vlečali zvezane ujetnike s seboj,

eni so se zbirali v čete, da bi navalili na kristjane.

V malih krdelih pritiskajo zdaj Turki na tabor. Ali kmetje niso branili le sebe in svoje domovine, branili so tudi svojo vero, svoje žene in otroke. Vedeli so, da jim ni pričakovati milosti, ampak da so sužnji, brž ko se vdajo. Zato so se branili za slabim zidom in s slabim orožjem proti neštevilnemu, dobro oboroženemu sovražniku s tako hrabrostjo, kakršne bi morda današnji dan zastonj iskal med nami, njihovimi vnuki.

Neki Turek se je zvrnil, ko ga je zadel trd, težak kamen, odkrhnjen od zida; ali tudi marsikateri Slovenec je padel, zadet od puščice s turškega loka. Zmerom bliže in bliže so se pomikali Turki; kamenje, ki se je usipalo nanje kakor toča, jih ni moglo zavreti.

In ko se je nagnilo solnce že blizu gor, so bili strahoviti sovragi pred zidom. Zmerom več in več jih je prihajalo. Že so najpogumnejši plezali po zidu in prislanjali bruna. Iz oči v oči, pest proti pesti se spopadejo. Zunaj so se bliskale krive sablje, izza zida pa so prosti možaki vihteli različno orožje. Eni so merili Turkom črepinje z drogovi, eni so s cerkveno, za silo odtrgano desko suvali vraga raz zid; tam je zopet velik močan mladenič sukal težak, kovan svečnik z oltarja, da je nekaterega nevernika za vselej minulo poželenje, hoditi v naše dežele ropat.

»Nekaj važnega vam bom povedal,« je rekel cigan

En sam mož je bil, ki je imel bojno orožje, ki je bil izurjen v boju. Bil je Janez z Mačerolca, edini plemenitaš, ki je ostal pri menihih in kmetih. Ta je učil, kaj in kako naj se bijejo, ter krepko pomagal okoli in okoli, kjer je bila največja sila. On je bil, ki je prigovarjal oslabeledim, naj ne odnehajo. »Kmalu bo noč, potem se oddahnemo!« tako jih je tolažil.

Na severni strani tik obzidja je stala lipa. Na deblu je visela že od nekdaj podoba Matere božje: zadaj za podobo so se pa bili v duplu zaredili sršeni. Predrznemu janičarju je prišlo na um, da bi se dalo storiti z drevesa mnogo škode stiskanim kristjanom. Spleza torej med veje, in res je njegova strela zadela nekaterega borivca za zidom. Janičarju je plezalo na pomoč še mnogo drugih tovarišev. Kmetje se jamejo razmikati, že so Turki viseli na zidu, že je še samo Janez Mačerol z malim krdelom neustrašljivih mož težko težko branil to stran — ko pošlje Bog za zdaj drugega — sicer majhnega, vendar hudega pomočnika. Turek je bil brcnil z drevesa podobo Matere božje in tako razdražil žival v drevesu. Naglo prihrume sršeni iz dupla, vse rumeno jih je bilo okrog, in jeli so pikati Turke pod drevesom. To videčim kmetom raste srce, in Turki, ki so se imeli braniti zoper razdražene sršene, so se morali umekniti in otepati zabuhle obraze pred sitno, jezno živaljo.

Sonce se skrije. Mrak nastopi. Turki se utabore na griču pred cerkvijo; videlo se je, da ne mislijo pustiti ubogih ljudi. Ti pa so bili za zdaj oteti, ali imeli so živeža komaj za to noč, vode celo nič, zakaj največ jih je bil pripodil Turek s travnika, da niso mogli ničesar vzeti s seboj. Kaj bo jutri? Kaj to noč, ako Turki napadejo obzidje?

Turki so bili razpeli po planicah svoje šotore, da bi ob zori zopet ropali, klali in vezali ujetnike. Dvojno vpitje se je razlegalo po zemlji in donelo proti nebeškim oblakom. Prvi je bil divji krik ljutega Turka, ki je brisal svojo krivo sabljo od krščanske krvi in komaj čakal jutra, da bi jo prelival nanovo. Drugi krik je bila žalostna, mila molitev tlačeneg, zapuščenega Slovenca, ki morda ni tolikanj prosil Boga sam zase, kakor za svoje otroke, da bi jim Bog ohranil staro domovino, staro izveličavno vero.

Dvanajsto poglavje

Tepejo ga nadloge.
glej, na lojtri je visel.
Narodna pesem.

Peter Kózzjak je bil, kakor smo že omenili, pobegnil v hosto. Kmalu je bil čisto sam. Najrajši bi bil šel domov, na svoj trdni grad, kjer je imel visoko obzidje, iz rezanega kamena zidano, in stolpe, katerih ni bil dobil sovražnik še nikoli v pest, kar je pomnil človeški rod v gradu in okrog gradu. Ali slabo je poznal svojo deželo; pravega pota do svojega gradu ni vedel po gozdu, po planem pa ni bilo mogoče zavoljo Turkov. Mogoče je tudi, da od golega strahu ni vedel, kod hodi in kam gre; to je gotovo, da je bil Peter, ko se je zmračilo, spehan in shojen, ne daleč od tam, kjer je zavil proti svojemu domu.

V sredi hoste, kake pol ure od poprej imenovanega gradu, kjer so se bojevali kmetje, je stalo staro selišče pri majhnem potoku. Bila je to lesena hiša in mlinarja so imenovali, kakor ga še dandanes imenujejo, Breznika, ker je stal njegov dom sredi brezja. Hiša je bila zaprta, kolesa pri mlinu zavrt, vse je bilo zapuščeno, vse tiho, samo voda je vrela čez jez in šumela po ozki strugi dalje. Pod podstreškom je bil kup listja poleg neokretno iztesanega voza, kakor ga je bil pustil lastnik Breznik, ko je zvrčal nastilo.

Semkaj pride Peter ves onemogel. Mrak se je delal, zato leže v listje pod podstreškom. Zares slabo prenočišče gospodu z grada, ali nevarnost in nesreča izravnata vsak razloček med kmetom in plemenitašem.

Nadaljevanje

IZ UREDNIŠTVA

Iz Francije smo prejeli zadnji čas precej dopisov o obisku delavskega pevskega zbora iz Zagorja. Lepo se zahvaljujemo za vse dopise in prosimo oprostjenja, ker smo objavili samo tiste, ki smo jih prve prejeli. Za vsako številko moramo imeti namreč dopise vsaj tri tedne pred izidom. Pripominjamo, da bomo dobre dopise, čeprav niso bili objavljeni, upoštevali ob koncu leta pri razdelitvi knjižnih nagrad najboljšim in najpridnejšim dopisnikom.

*Vsem našim dragim bratom in sestram izse-
ljencem pošilja tople pozdrave delovni kolektiv*

TOVARNE ELEKTROMATERIALA

ČRNUČE

I z d e l u j e m o :

*vse vrste suhih transformatorjev, elektroinstalacijski
material, razvodni material in izolacijski material*

KVALITETA PRVOVRSTNA, CENE UGODNE

» Metka «

MEHANIČNA TKALNICA, CELJE

Telefon 23-90 — Brzjav: Metka Celje

I Z D E L U J E

PRVOVRSTNE BOMBAŽNE TKANINE

KVALITETA ZAJAMČENA — CENE SOLIDNE!

BOMBAŽNA PREDILNICA IN TKALNICA TRŽIČ

TRŽIČ - SLOVENIJA

BRZOJAVI: PREDILNICA TRŽIČ — TELEFON (INTERURBAN): TRŽIČ 26-75
RAČUN PRI NARODNI BANKI FLRJ, PODRUŽNICA TRŽIČ ŠT. 6112-43006-0

PREDILNICA
SUKANČARNA
TKALNICA
BELILNICA
BARVARNA
APRETURA

TOVARNA PROIZVAJA KVALITETNE BOMBAŽNE TKANINE,
SUROVE od 76 cm do 155 cm TER BELJENE od 70 cm do 200 cm
NADALJE PROIZVAJA POLEG INDUSTRIJSKE PREJE DO
ŠTEVILKE Nm 50 TUDI PREJO ZA DOMAČO OBRT IN SICER:

M U L E * D O U B L E * K N I T T I N G * H A R D W A T T E R

*Večja kmetijska proizvodnja je odločilne važnosti za naše
celotno gospodarstvo. Kmetovalci, zadružniki, vaša polja
bodo rodila bogateje, če jih boste gnojili z umetnimi gnojili!*

TOVARNA DUŠIKA RUŠE

p r o i z v a j a :

KALCIJEV CIANAMID IN MEŠANA
GNOJILA TER KOMPRIMIRANE PLINE